

Hyvinvointiyhteiskunta tarvitsee elinvoimaistamista

On kysymyksiä, mutta onko vastauksia.

Seppo Kääriäinen Tammikuu 2023

Hyvinvointiyhteiskunta tarvitsee elinvoimaistamista
Kirjoittaja: Seppo Kääriäinen
Tammikuu 2023
Painopaikka: Grano Oy
Taitto: Family Creatives Oy

ISBN 978-952-65133-0-0 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-952-65133-1-7 (PDF)

Painotuote
4041 0955

Aluksi

Hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuuden pohtiminen on jatkoa tammikuussa 2022 julkistetulle ”Politiikan keskikenttä- kysymyksiä keskustalle”- selvitysraportille. Raportit muodostavat kokonaisuuden keskustasta ja keskikentästä.

Kirjoitan rinnakkain hyvinvointivaltiota ja hyvinvointiyhteiskunnasta. Monet tuntuvat tarkoittavan niillä samaa asiaa. Ovat ne samojakin, mutta myös eri asioita. Miten, se toivottavasti selviää raportista.

Korona, Venäjän hyökkäys Ukrainaan seurauksineen ja energian saatavuus ja hinta koettelevat yhteiskunnan kriisikestävyyttä, resilienssiä. Lisäksi tulevat sisäiset hyvinvointiyhteiskuntaa ravistelevat ongelmat kuten yhteiskunnan ikääntyminen, heikentävä huoltosuhde, velkaantumisen vauhti ja nuorten- etenkin miesten - syrjäytyminen. Kaiken yllä vakavimpana on ollut ja on ilmaston lämpeneminen, jolle ei stoppia näy.

Millaista elinvoimaistamista tarvitaan, jotta hyvinvointiyhteiskunta olisi kriisikestävä? Huhtikuun 2023 eduskuntavaalien jälkeen muodostettavan uuden hallituksen päätehtäviä on vastata tähän kysymykseen.

Hyvä kysymys on puoli vastausta. Tavoite on esittää ennemminkin kohdallisia kysymyksiä kuin valmiita vastauksia.

Raportissa on vastauksia myös Sitran 2.1.2023 esittämiin viiteen muutostrendiin.

Raportissa patistellaan keskustaa erikseen ja keskiryhmiä yhteistyössä ennakkoluulottomaan tulevaisuuskeskusteluun.

Raportissa on ”kainalojuttuina” perussuomalaisten, vihreiden ja kristillisdemokratien näkemyksiä yhteistyömahdollisuuksista ja hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudesta sekä Markus Ylimaan kuvaus Japanin strategiasta. Ajatuspaja pyysi myös Ruotsalaiselta kansanpuolueelta näkemyksiä, mutta se kieltäytyi tästä mahdollisuudesta.

Kiitämme mainittuja puolueita ja ajatuspajoja sutjakkaasta yhteistyöstä. Kainalojutut antavat pohtimisen juurta monestakin syystä, myös ja nimenomaan niiden kriittisten näkökohtien vuoksi.

Sparrausryhmä on tukenut raportin laatimista. Suuri kiitos kuuluu Pauliina Maukoselle, Jenni Karimäelle, Pekka Perttulalle, Ilkka Miettiselle ja Markus Ylimaalalle.

Joulukuussa 2022

Seppo Kääriäinen

SISÄLTÖ

ALUKSI

I HYVINVOINTIYHTEISKUNTA MURROKSESSA.....	5
II KOHTI KRIISINKESTÄVÄÄ HYVINVOINTIYHTEISKUNTAA.....	12
2.1 TALOUS ON TOINEN PERUSKIVI.....	14
2.2 KOHTI KOHTUUTALOUTTA.....	15
Simo Raittila: Reilu siirtymä kaipaa Keskustaa.....	18
2.3 METSÄSOVINTO ON RAKENNETTAVA.....	19
2.4 UUTTA ELINVOIMAA SIVISTYKSESTÄ JA KOULUTUKSESTA.....	21
Markus Ylimaa: Suomi – Pohjolan Japani?.....	23
2.5 EI UNOHDETA ENNALTAEHKÄISYÄ.....	24
2.6 RUOTSIN TIELLÄ VAI EI?	25
Simo Grönroos: Hyvinvointivaltio on pelastettavissa kansallisella yhtenäisyydellä.....	27
2.7 DEMOKRATIA TOIMII VAIN YHTEISTYÖLLÄ.....	28
2.8 ULKO - JA TURVALLISUUSPOLITIikka ON SE ENSIMMÄINEN PERUSKIVI.....	29
Tapio Luoma-aho: Maltti on uusi musta – ajatuksia keskipuolueiden yhtäläisyyksistä.....	32
III KESKIKENTTÄ PYÖREÄN PÖYTÄN	33
LÄHTEET.....	36

A large, stylized yellow leaf graphic is positioned in the background, oriented vertically with its base at the bottom and its tip pointing towards the top right. The leaf is composed of several overlapping, elongated, teardrop-like shapes, creating a sense of depth and movement. The color is a bright, warm yellow, matching the background.

1

***HYVINVOINTIYHTEISKUNTA
MURROKSESSA***

Hyvinvointivaltiolla on pitkäkö historia. Se on muodostunut Suomessakin "puolivieralliseksi" yhteiskuntaohjelmaksi, jonka nimeen vannotaan hallituksesta ja puolueesta toiseen.

Pekka Kuusen "60-luvun sosiaalipolitiikka" - kirjaa (1961) pidetään hyvinvointivaltio politiikan peruskirjana: "Kansanvalta, sosiaalinen tasointen ja taloudellinen kasvu näyttävät nyky-yhteiskunnassa kytkeytyvän onnellisella tavalla toisiinsa."

Hyvinvointivaltio on vuosikymmenten saatossa muuttunut ajan vaatimusten ja poliittisten suhdanteiden sekä toimintaympäristön muutosten myötä. Hyvinvointivaltio/ hyvinvointiyhteiskunta on 2020-luvulla murroksessa niin kuin moni muukin asia meillä ja muualla. Olemme olleet aivan uuden edessä jo jokin aika.

On tärkeää, että hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudesta ja kipukohtista käydään ennakoluulotonta keskustelua. Sen elinvoimaisuus haastetaan monelta suunnalta. Uusi kestävä suunta syntyy vain laajan ja tarvittaessa kirpakan keskustelun kautta, jossa otetaan yhtä aikaa kantaa sekä lähivuosisien polttaviin ongelmiin että pitkän tähtäyksen suuntaan. Hyvinvointiyhteiskuntaa koskevaan tulevaisuuskeskusteluun tarvitaan koko poliittinen kenttä ja muut vaikuttajat.

--

Ruotsia pidetään hyvinvointivaltion synty-maana. Naapurit ovat seurailleet enemmän tai vähemmän Ruotsin mallia. Ruotsalaisella hyvinvointivaltiolla on oma nimi "kansankoti" (folkhemmet). Naapurimaassa vannotaan vieläkin kansankodin nimeen.

Ruotsin työväenpuolueen puheenjohtaja ja moninkertainen pääministeri Per Albin Hansson kiteytti kansankodin osin kaunokielellä vuonna 1928: "Hyvässä kodissa ei ole etuoikeutettuja eikä syrjäytettyjä perheenjäseniä, ei lellikkejä eikä kaltoinkohdeltujakaan. Siellä ei kukaan katso toiseen ylhäältä alaspäin, siellä kukaan ei yritä tavoitella itselleen etua toisen kustannuksella, vahva ei polje jalkoihinsa eikä ryöstä heikkoa. Hyvässä kodissa vallitsevat

tasa-arvoisuus, toisista huolehtiminen, yhteistyö, avuliaisuus."

Tohtori Pekka Perttula on luonnehtinut Maalaisliiton puheenjohtajan V.J.Sukselaisen 1950-luvulla esittämiä analyyseja hyvinvointivaltiosta "kansankylä"- ilmaisulla. Tasa-arvoisuuden rinnalla korostuvat vastavuoroisuuden periaate, yhteisyys ja yhteisöllisyys, joka on ollut suomalaiskylien perinteisiä ominaisuuksia ja jota asuntopolitiikalla tulisi vahvistaa.

Suomalaista hyvinvointivaltiota on rakennettu sotienjälkeisinä vuosina kuta kuinkin samantapaisten yhteiskunnallisen eetoksen pohjalta kuin Ruotsissakin, aluksi keskustan ja vasemmiston yhteistyöllä, sittemmin laajemminkin yhteisymmärryksen hengessä. Saavutukset ovat olleet kiistattomat. Pohjoismainen hyvinvointimalli tunnetaan kansainvälisesti laajalti tavoittelemisen arvoisena.

Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta on historiamme takia omanlaisensa, vaikka sillä on yhteisiä pohjasäveliä Ruotsin kanssa. Hyvinvointiyhteiskuntaa on rakennettu pala palalta resilienssi- ajattelun pohjalta, vaikka resilienssi-sana on tullut käyttöön vasta viime vuosina. Meillä on sellaista ikiomaa historiaa, joka on heijastunut hyvinvointivaltion rakennustyöhön vuosikymmenestä toiseen.

Tarkoitan sekä vapaus- ja sisällissotaa, että talvi- ja jatkosotaa mukaan luettuna Lapin sota.

"Hyvässä kodissa ei ole etuoikeutettuja eikä syrjäytettyjä perheenjäseniä, ei lellikkejä eikä kaltoinkohdeltujakaan. Siellä ei kukaan katso toiseen ylhäältä alaspäin, siellä kukaan ei yritä tavoitella itselleen etua toisen kustannuksella, vahva ei polje jalkoihinsa eikä ryöstä heikkoa. Hyvässä kodissa vallitsevat tasa-arvoisuus, toisista huolehtiminen, yhteistyö, avuliaisuus."

Veljessota oli verisimpiä Euroopassa. Valkoisten ja punaisten välisen vihan ja epäluottamuksen lieventäminen ja jopa hävittäminen oli itsenäisyytemme alkuaikoina poliittisestikin välttämätöntä tehtävää. Vapaus- ja sisällissodan jälkeen toteutettu sovinto- ja eheytysohjelma heijastui maan sisäpolitiikkaan ja hallitusratkaisuihin vuosikymmeniksi eteenpäin.

Toteutettiin maareformi, eroja kavennettiin ja rakennettiin siltoja poliittisten rajojen ja väestöryhmien välille. ”Meidän on rakennettava sellainen Suomi, jossa ei ole punaisia eikä valkoisia, vaan isänmaataan rakastavia suomalaisia, Suomen tasavallan kansalaisia, jotka kaikki tuntevat olevansa yhteiskunnan jäseniä ja viihtyvät täällä”, kiteytti senaattori Kyösti Kallio Suomen tulevan linjan 5.5.1918 Nivalan kirkossa.

Kallion eheytysohjelma (1918) ja Hanssonin kansankoti-puhe (1928) ovat sukulaisia. Historiallinen konteksti on erilainen. Kallion puhe sisällissodan vielä jatkuessa oli historiallinen, rohkea ja kauas katsova.

Sotiemme ”kaveria ei jätetä” on yhteenkuuluvuuden, vastuuntunnon ja ihmisyyden kiteytymä. Tämän arvotilanteen hengessä on Suomen asioita - etenkin heikoimmassa asemassa olevien - sotien jälkeen vajaan 80 vuoden aikana yritetty hoitaa. Poliitikassa on tavoiteltu tasa-arvoisia elämäntilanteita ihmisen taustoista riippumatta.

Hyvinvointivaltion rakentaminen on ollut johdonmukaista jatkoa vapaus- ja sisällissodan jälkeen toteutetulle sovinto- ja eheytysohjelmalle. Se on kiinteä osa kansallisen selviytymisen historiaa.

Suomalaisen hyvinvointivaltion rakentamisessa työmarkkinoiden etujärjestöillä, tulopoliitikalla ja konsensushakuisuudella on ollut keskeinen merkitys. Tammikuun kihlaus 1940 keskellä talvisotaa synnytti yhteisymmärryksen pohjaa työnantajien ja työntekijöiden kesken. Laaja-alaisilla työmarkkina- ja tuloratkaisuilla kohotettiin 1960-luvulta alkaen suomalaisen aineellista hyvinvointia. Tehtiin laajoja tulo- ja sosiaalipoliittisia paketteja kolmikannassa; valtio - työnantajat - työntekijät. Ruvettiin puhu-

”Meidän on rakennettava sellainen Suomi, jossa ei ole punaisia eikä valkoisia, vaan isänmaataan rakastavia suomalaisia, Suomen tasavallan kansalaisia, jotka kaikki tuntevat olevansa yhteiskunnan jäseniä ja viihtyvät täällä”

maan sopimustyhteiskunnasta laajemmasta miehestä kuin työmarkkinapolitiikassa. Työmarkkinajärjestöjen valta-asema vahvistui olennaisesti tulopoliittisten kokonaisratkaisujen eli tuojien myötä.

Keskittetyt tuotot ovat nyt historiaa. Se on merkittävä muutos 2000-luvulla: tuloista ja muista työehtoista sovitaan yhä enemmän toimiala- ja yrityskohtaisesti sekä paikallisesti. Muutos herättää kuitenkin tärkeän kysymyksen: miten ylläpidetään työmarkkinoilla luottamusta, joka heijastuu koko yhteiskuntaan ja politiikkaan?

On niin ikään kysyttävä, mitä poliittiset puolueet ja kansalaiset tarkoittavat hyvinvointiyhteiskunnalla 2020-luvulla. ”Mitä pelastetaan, kun pelastetaan hyvinvointivaltiota?”, kysyi hyvinvointivaltion historiaa tutkinut professori Pauli Kettunen emeritusluennossaan ”Miten käy hyvinvointivaltion demokraattiselle nationalisimille” 25.11.2022 Helsingin Yliopistossa.

Kysymyksiä voi jatkaa: vaikuttaako ylisukupolvisuus tämän hetken poliittiseen päätöksentekoon, onko hyvinvointiyhteiskunnalla edelleen laaja kannatus kansan keskuudessa, kuka maksaa hyvinvointiyhteiskunnan ”viulut”, saako

”Mitä pelastetaan, kun pelastetaan hyvinvointivaltiota?”

veroille oikeudenmukaisen vastikkeen ja onko hyvinvointi niin voimallisesti kuin nyt jatkuvas-
ti kasvavaa ja kasvatettavaa aineellista hyvää?

1970- ja 80-luvuilla julkinen sektori - valtio ja kunnat - kasvoi voimakkaasti. Hyvinvointi- ja muutkin palvelut laajenivat suurten uudistus-
ten myötä. Peruskoulu-, päivähoito- ja kansan-
terveysuudistukset vaativat tekijänsä. Julkisen sektorin kasvattaminen tyssäsi 1990-luvun alun lamaan; markka tuli konsultiksi. Tulevaisuuden kysymys kuuluu: miten hyvinvointiyhteiskunnan edut ja tuet saadaan tasapainoon kansalta kerättävien verotulojen kanssa - ja pidetäänkö pyrkimystä tasapainoon ylipäättään tarpeellisenä?

--

Olemme pitkien etäisyyksien maa, Euroopan harvaanasutuimpia. Tämä maantieteellinen tosiasia on vaikuttanut hyvinvointiyhteiskunnan rakenteisiin ja nykyaasteisiin.

1970-luvun peruskoulu- ja kansanterveysuu-
distuksia - myös suomalaisen hyvinvointivalti-
on symboleita - toteutettiin niin, että koko maa otettiin huomioon syrjäisimpiä alueita myö-
ten. Alueellinen tasa- arvo on ollut hyvinvoin-
tiyhteiskunnan perustavoitteita. Voi kysyä, onko enää.

Koko maan huomioonottamista on vuosikym-
menten mittaan perusteltu myös huoltovar-
muus-, energia- ja turvallisuusargumenteil-
la. Ne eivät ole hävinneet, vaan pikemminkin korostuneet maailman tilanteen johdosta.

Alueellinen keskittyminen on jatkunut vuosi-
kymmeniä suhteellisen voimakkaana. Se jat-
kuu: erityisesti pääkaupunkiseutu, Tampere ja Turku kasvavat, ja toisaalta laajat alueet koko maassa tyhjenevät ja jopa autioituvat. Suo-
mi on 2020- luvun alussa hyvin erilainen kuin hyvinvointivaltion alkuvuosikymmeninä.

Keskittyminen on aiheuttanut vaikeita ongelmia - esimerkiksi asumisen, elämisen ja liikkumisen hintojen nousun vuoksi - hyvinvointiyhteiskun-
nan perusidean, tasa-arvon, näkökulmasta. Tyhjentyvillä alueilla ongelmat kärjistyvät pal-

***Tulevaisuuden kysymys kuuluu:
miten hyvinvointiyhteiskunnan
edut ja tuet saadaan
tasapainoon kansalta
kerättävien verotulojen kanssa
- ja pidetäänkö pyrkimystä
tasapainoon ylipäättään
tarpeellisenä?***

velujen pakona, työmatkojen pidentymisenä ja kiinteistöjen hintojen alentumisena.

Väen vähentymisellä ja alueiden tyhjentymi-
sellä itäisessä ja pohjoisessa Suomessa on geopoliittinen ulottuvuus. Ukrainan sota on havahduttanut näkemään jo aiemmin tiede-
tyn selkeän tosiasian: kysymys on myös turval-
lisuuspolitiikasta.

Ilmaston muutos, huoltovarmuus- ja omava-
raisuusvaatimukset ja turvallisuusnäkökohdat ovat nostaneet koko maan elinvoimaisuuden uuteen valoon. Kriisikestävän hyvinvointiyhteis-
kunnan rakentaminen tuskin onnistuu ilman, että koko Suomen voimavarat - uusiutuvat luonnonvarat - on käytössä. Huhti-
kuun 2023 eduskuntavaalien jälkeen muodos-
tettavan hallituksen on otettava kantaa alu-
eelliseen keskittymiseen, kun sen tehtävänä on rakentaa resilienttiä yhteiskuntaa.

--

***Väen vähentymisellä ja alueiden
tyhjentymisellä itäisessä ja
pohjoisessa Suomessa on
geopoliittinen ulottuvuus.
Ukrainan sota on havahduttanut
näkemään jo aiemmin tiedetyn
selkeän tosiasian: kysymys on
myös turvallisuuspolitiikasta.***

Tässä raportissa puhutaan pääasiassa hyvinvointiyhteiskunnasta.

Jo 1980-luvulla alettiin hyvinvointivaltion sijasta puhua hyvinvointiyhteiskunnasta. Se oli reaktio valtion tunkeutumiselle yhä syvemmälle yhteiskuntaan - ja reaktio byrokraattiselle holhousmentaliteetille. Vasemmiston perinteinen hyvinvointivaltion ideaali haastettiin niin keskustasta kuin oikeistostakin. Pienipiirteinen ihmisten elämään ulottunut/ ulottuva sääntely keskittämiseideologian mukaisesti on herättänyt vastarintaa. Sen vaihtoehtona on ihmisten itsemääräämisoikeus, valinnanmahdollisuuksien lisääminen ja paikallinen päätösvalta. Nämä vaihtoehdot kilpailevat myös 2020-luvulla.

2020-luvun hyvinvointiyhteiskunta rakentuu julkisen vallan, yksityisten yritysten ja elävän kansalaisyhteiskunnan yhdistelmästä. Laajan valtion sijasta voi puhua vahvasta valtiosta sille kuuluvilla vastuualueilla kuten ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuudesta.

Yhteiskunta on moniarvoistunut. Yhtenäiskulttuuri on suurelta osin historiaa. Yhdistäviä tekijöitä saisi olla nykyistä enemmän. Yhteiskunnan hajaantumisen ja sisäisen eripurana riskit ovat kuitenkin olemassa. Reilu hyvinvointiyhteiskunta on/ olisi hyvin hoidetun ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ohella yhdistävistä tekijöistä merkittävimpiä. Yhtenäisyys syntyy osaltaan erilaisuuden hyväksymisestä ja suvaitsevaisuudesta. Räikeät erot olisivat myrkkyä. Keskinäinen luottamus voi syntyä siitä omakohtaisesta kokemuksesta, että yhteiskunta kohtelee itse kutakin oikeudenmukaisesti.

Haaste hyvinvointiyhteiskunnan "pelastamisesta" kääntyy kysymykseksi, millaisella politiikalla sitä muokataan elinvoimaiseksi ja sitä kautta kriisikestäväksi toimintaympäristön rajusti muuttuessa. Pauli Kettunen viittasi edellä mainitussa luennessa "elämisen ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten edellytysten käsittelemiseen kysymyksinä, jotka ovat yhtä aikaa paikallisia, kansallisia, eurooppalaisia ja globaaleja".

--

Yhtenäisyys syntyy osaltaan erilaisuuden hyväksymisestä ja suvaitsevaisuudesta. Räikeät erot olisivat myrkkyä.

Entisellään hyvinvointiyhteiskunta ei jatka Suomessakaan.

Hyvinvointiyhteiskuntaa haastetaan ulkoa (sodat, ilmastomuutos, pandemiat, talous- ja energiakriisit sekä kansainvälinen rikollisuus) ja sisältä (velkaantumisen vauhti, syrjäytyminen seurauksineen, paheneva huoltosuhde ja demokratian tila). Entisellään hyvinvointiyhteiskunta ei jatka Suomessakaan.

Uusi hallitus joutuu ottamaan kantaa huhtikuun 2023 jälkeen hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuuteen, sen kiistattomiin kipupisteisiin ja kehittämistarpeisiin. Kysymys on hyvinvointiyhteiskunnan elinvoimaistamisesta. Tekemätömyyskin on ratkaisu.

1. Jos kansantalous ei ole elinvoimainen ja vahva ja jos valtiontalous nylkyytä alijäämäisenä, koko hyvinvointiyhteiskunta on väistämättä vaarassa. Tohtori Sixten Korkman kiteyttää ongelman (Helsingin Sanomat 18.10.2022): "Meillä on upea hyvinvointivaltio, mutta siihen nähden vaatimatonta kansantalous. Siksi valtio velkaantuu vuodesta toiseen." Tätä vakavaa perustilannetta ei 2.4.2023 eduskuntavaalien jälkeen perustettava hallitus voi väistää.

Kun on jaettavaa, sitä on helppo kompromissipaketeilla jakaa. Kysymys kuuluukin, millaisella politiikalla jaettavaa riittää niin, että sitä ei tarvitse jatkaa velkarahalla, kun se ei ole pitemmän päälle mahdollista eikä kestävä. Yrittäjyyteen ja parempaan työllisyyteen on satsattava.

2. Yhteiskunnan jakautuminen ja eriarvoistuminen on raastavin haaste hyvinvointiyhteiskunnan ydinajatukselle ja historialliselle tarkoitukselle.

Köyhyys on sittenkin laajaa ja monimuotoista. Lapsiperheköyhyys jäytää. Energian ja ruoan hinnan nousu kärjistää merkittävästi toimeentulo-ongelmia koskettaen myös keskiluokkaa. Asunnottomuutta ei ole vielä päihitetty. Mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet huolestuttavasti. Nuorten syrjäytyminen on todellinen uhka hyvinvointiyhteiskunnalle hyvinkin monessa mielessä. Alueellinen keskittyminen jatkuu; kylät tyhjenevät, ja pienten kaupunkien väki vähenee.

On myös uudenlaisia riesoja; digiköyhyys kasvaa. Digiköyhyys koskettaa satojatuhansia suomalaisia, eritoten vanhimpia ikäluokkia. Julkisten peruspalveluiden mutta myös yksityisten palveluiden tulee olla hyvinvointiyhteiskunnassa kaikkien saatavilla, onpa kansalaisella digitaitoja tai ei.

3. Ilmasto-, energia- ja luontokriisi asettaa hyvinvoinnille ja sen ylläpidolle kovimmat vaatimukset. Ilmaston lämpeneminen jatkuu hillitsemistoimenpiteistä huolimatta. Perustavoite on selvä: fossiilitaloudesta on irtauduttava ja siirryttävä hallitusti bio- ja kiertotalouteen. Tohtori Tuomas Kuhmonen puhuu siirtymisestä kohtuutalouteen. Se on pitkäaikainen rakenteellinen muutos yhteiskunnassa.

Hyvinvointia ei ole, jos siirtymisessä fossiilitaloudesta uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvaan kierto- ja biotalouteen hidastellaan tai se estyy syystä tai toisesta. Ongelman ydin ei ole Suomessa, vaikka Suomi toimisi kuten toimii erittäin kunnianhimoisesti, elleivät suurvallat ota ilmaston lämpenemistä vakavasti.

"Meillä on upea hyvinvointivaltio, mutta siihen nähden vaatimaton kansantalous. Siksi valtio velkaantuu vuodesta toiseen."

Yhä kriittisemmin on tarkasteltava materialistisen kulutuskeskeisen elämänmuotomme kestävyyttä/ järkevyyttä. Ilmaston muutos etenee joka tapauksessa aiheuttaen sään ääri-ilmiöitä myös Suomessa ja pakottaen yhteiskunnan ja kansalaiset sopeutumaan väistämättömään muutokseen, osin ikäviinkin olosuhteisiin, ainakin ajoittain. Ilmaston lämpeneminen pysähtyy vain, kun /jos ihmisten käyttäytyminen muuttuu.

4. Julkisen talouden tasapaino on vaikea saavuttaa heikon huoltosuhteen takia. Tulojen ja menojen jatkuva epätasapaino valtiontaloudessa huolestuttaa. Alijäämiä on kuitattu ja kuitataan lainanotolla. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (Vatt) totesi vuoden 2023 budjettilausunnossaan: ".... Velan avulla saavutetusta elintasosta on tingittävä, jos näkymä ei anna muuta mahdollisuutta."

Velkaantumisen riskeihin on herätty vasta, kun myös valtionlainojen korot ovat nousseet. Vahva valtiontalous on köyhän turva, sanotaan. Uhka hyvinvointiyhteiskunnalle on todellinen. Tämä on keväällä 2023 muodostettavan uuden hallituksen visaisimpia tehtäviä.

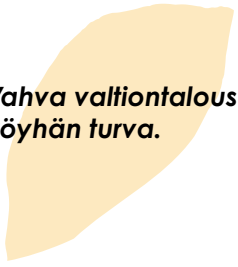
5. Suomessakin kysytään katuväkivallan ja jengirikollisuuden säikähdyttämänä, onko Suomi Ruotsin tiellä. Keskustelu on meillä vielä iduillaan, mutta näyttää kiihtyvän. Suomen poliisi on toistuvasti varoittanut nuorten väkivalta- ja katurikollisuuden nopeasta kasvusta.

Yhä kriittisemmin on tarkasteltava materialistisen kulutuskeskeisen elämänmuotomme kestävyyttä/ järkevyyttä."

Ruotsalaista kansankotia heiluttaa väkivalta- ja huumerikollisuuden kasvu, joka liitetään siellä myös epäonnistuneeseen ulkomaalaispolitiikkaan ja monien asuinalueiden segregatioon. Ihmisten pelko omasta turvallisuudestaan yhä useammissa kaupungeissa ympäri Ruotsia on kansankodin suurimpia yksittäisiä uhkatekijöitä. Kiistattomalla ongelmalla on ollut ja on kiistattomasti poliittisetkin seurauksensa kuten nähtiin syyskuun 2022 valtiopäivävaaleissa (ruotsidemokraattien voitto).

Ruotsin 18.10.2022 perustetun Ulf Kristerssonin oikeistohallituksen (moderaatit, liberaalit, kristillisdemokraatit) politiikan painopisteitä on erityisesti tukipuolueen ruotsidemokraattien ajamana tarttuminen jengi- ja väkivaltarikollisuuteen laaja-alaisella ohjelmalla ja kiristämällä maahanmuuttoa. Yritteillä on historiallinen muutos ruotsalaisen kansankodin politiikassa. Nähtäväksi jää, miten Kristerssonin oikeistohallitus suhtautuu kansankoti-ideaan, kielenkäyttöä myöten.

6. Miten demokratiamme pystyy vastaamaan ajan ongelmiin ja miten sen toimivuutta voisi parantaa? Kannattavatko kansalaiset jatkossakin parlamentaarista demokratiaa? Demokratia on maailmanlaajuisesti pahassa alakynnessä. Yhteiskuntaa koettelevat ongelmat ovat monimutkaisia ja vaativat usein kansainvälistä yhteistyötä. Moni odottaa valtiovaltaa ja demokraattiselta yhteiskunnalta nopeita ratkaisuja, mutta todellisuudessa ne vaativat aikaa ja kärsivällisyyttä. Demokratiaa tuetaan, jos demokraattisissa vaaleissa valitut päättäjät kykenevät tekemään kansalaisia tyydyttävää politiikkaa. Demokratian toimivuus on hyvinvointiyhteiskunnan perusta. Puolueiden yhteistyöasenteet vaativat uudistumista.
7. Euroopan Unionin asemaa maailmanpolitiikassa koetellaan Yhdysvaltain ja Kiinan rinnalla. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ravistelee Euroopan yhtenäisyyttä ja taloudellista kantokykyä. Energian saatavuus ja hinta voivat säröyttää yhtenäisyyttä. Jos sota pitkittyy, kuten kirjoitushetkellä (vuodenvaihte 2022/2023) näyttää,

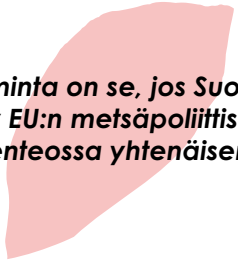

Vahva valtiontalous on köyhän turva.

Euroopassa vaaditaan todellista johtajuutta ja keskinäistä yhteenkuuluvuutta. Pitkällä aikavälillä Euroopan on vahvistettava itseään talouden ja teknologian suorituskyvyyssä ja muussakin omavaraisuudessa kuin akuutin tärkeissä ruoka- ja energiahuollossa.

Euroopan Unionin perustehtävä turvallisuusyhteisönä jatkuu, korostuu ja muuttaa muotoaan. Nato varmistaa Euroopan kovaa turvallisuutta, mutta Euroopan Unionin on kyettävä - säilyttääkseen uskottavuutensa - huolehtimaan nykyistä huomattavasti paremmin itsestään. EU:n tulee keskittyä isoihin asioihin ja jätettävä jäsenvaltioille liikkumatilaa ja päätösvaltaa niille tärkeissä kansallisissa erityiskysymyksissä. Tällä on vaikutusta Euroopan Unionin hyväksyttävyyteen jäsenvaltioiden kansalaisten keskuudessa.

Euroopan Unionin rooli meille tärkeissä asioissa kuten metsäpolitiikassa kyselyttää. Metsät ovat Suomelle erityisen olennainen asia. Vaikuttaa siltä, että Euroopan Unionissa ei käsitetä - tai ei haluta käsitellä -, mitä metsät merkitsevät Suomelle ja suomalaisille. Suomen olosuhteet - maantiede, historia ja luonto - ovat erityisiä, ja niiden selittäminen vaatii jatkuvaa työtä EU:n sisällä ja muuallakin. Onnettominta on se, jos Suomi ei esiinny EU:n metsäpoliittisessa päätöksenteossa yhtenäisenä.

Onnettominta on se, jos Suomi ei esiinny EU:n metsäpoliittisessa päätöksenteossa yhtenäisenä.

A large, stylized yellow leaf graphic is positioned in the background, oriented vertically with its base at the bottom and its tip pointing towards the top right. The leaf is composed of several elongated, pointed segments that branch out from a central stem-like base.

2

**KOHTI KRIISINKESTÄVÄÄ
HYVINVOINTIYHTEISKUNTAA**

Professori Pertti Alasuutari on "Tasavalta"-tutkimuksissaan kuvannut yhteiskuntamme sodanjälkeisiä kehityskulkuja moraalitaloutena (1960-luvulle), suunnittelutaloutena (1980-luvulle) ja kilpailutaloutena (jatkuu). Ne ovat olleet hyvinvointiyhteiskunnan toinen toisiaan seuraavia kehitysvaiheita. Onko seuraava vaihe jo käsillä? Onko se resilientti talous?

Hyvinvointiyhteiskunnan "ikiaikainen" tarkoitus on kyllä käypäinen 2020-luvullakin: se on turvallinen ja kannustava kansalaisilleen tarjotessaan mahdollisuuksien tasa-arvoa ja takamalla perusturvan jokaiselle. Se on ollut keskeinen idea niin moraal-, suunnittelu- kuin kilpailutaloudessakin. Sen toteutuminen on ollut perusta myös yhteiskunnan vakaudelle ja yhteiskuntarauhalle.

Tasa-arvon eetos yhdistää vanhaa ja tulevaa hyvinvointiyhteiskuntaa.

2020-luvulla on rakennettava kriisikestävää taloutta ja hyvinvointiyhteiskuntaa. Kriisikestävyyden ymmärrettävä laajasti valtakunnallisesti ja paikallisestikin, kotitalouksia myöten. Sillä on totta kai globaali ja eurooppalainen ulottuvuutensa.

Perustavien muutosten siirtyminen ulkomaisiin raaka-aineisiin nojautuvasta fossiilitaloudesta pääosin kotimaiseen bio- ja kiertotalouteen - ja tämän ison prosessin mahdollistaminen. Se pysäyttää ilmaston kuumenemisen. Kaikki tämä on toteutettava oikeudenmukaisesti, ihmisten taloudellisen, sosiaalisen ja henkisen kantokyvyn mukaisella tavalla.

2020-luvun hyvinvointiyhteiskunta punoutuu kestävästä taloudesta ml. kohtuutalous, osallisuudesta ja sosiaalisuudesta, koulutuksesta ja sivistyksestä, aluetasapainosta ja paikallisuudesta sekä yhteistyö- ja siltapolitiikasta, jotka kaikki tukevat toisiaan.

Professori Kettunen sanoi edellä mainitussa esitelmässä, että "hyvinvointivaltiota sovitetaan kilpailuvaltioon ja turvallisuusvaltioon" ja että "kilpailuvaltio ja turvallisuusvaltio muovaavat hyvinvointivaltiota".

Tasa-arvon eetos yhdistää vanhaa ja tulevaa hyvinvointiyhteiskuntaa.

Kettusen havaintoihin voi yhtyä.

Kilpailuvaltiolla ja hyvinvointiyhteiskunnalla on myös se yhtymäkohta, että kilpailuvaltio on todellakin muovannut hyvinvointiyhteiskuntaa kilpailumuottiin, mutta toisaalta hyvinvointiyhteiskunta on luonut suomalaisille yrityksille edellytyksiä menestyä kiivastuvassa kansainvälisessä kilpailussa. Viittaamaan esimerkiksi koulutukseen ja yhteiskunnan toimivuuteen sekä vakauteen.

Turvallisuusvaltiolla ja hyvinvointiyhteiskunnalla on se yhtymäkohta, että hyvinvointiyhteiskunta toimii turvallisuusvaltiona kansalaisilleen resilienssiominaisuuksiensa ansiosta.

Hyvinvointiyhteiskunta ei uudistu kestävämmäksi ja ihmisille paremmaksi vain järjestelmäuskolla, siis ylhäältä alaspäin kansalle syötettävällä "viisaudella". Se on hyvä raami, mutta uudistumisen ja elinvoimaistumisen tulee lähteä ihmisistä ja heidän valinnanmahdollisuuksistaan, kodeista ja perheistä, lähiyhteisöistä ja -päättösvallasta, kouluista ja oppilaitoksista, alueiden vahvistuvasta itsehallinnosta ja paikallisista yhteistyöverkostoista. Lähipolitiikka - laajasti ymmärrettynä - on leimallista kriisikestävälle hyvinvointiyhteiskunnalle.

Hyvinvointiyhteiskunnan elinvoimaistamisessa kohti kriisikestävyyttä on kysymys syvemmästä prosessista kuin vihreästä siirtymästä, joka on

Lähipolitiikka - laajasti ymmärrettynä - on leimallista kriisikestävälle hyvinvointiyhteiskunnalle.

tietysti murroksen ytimessä. Senkin vuoksi olisi viisautta käynnistää juuriinmenevä keskustelu suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tilasta ja tulevaisuudesta. Alempana on ehdotus ns. tulevaisuusfoorumeista.

--

Seuraavissa luvuissa tarkastellaan lähinnä kysymysten muodossa

- **talouden tasapainottamista ja kohtuutaloutta**
- **metsäpolitiikan sovintoa**
- **hyvinvoinnin "ajureita": koulutusta ja soten suuntaa**
- **yhteiskunnan väkivaltaistumisen riskiä**
- **demokratian näköaloja**
- **EU:n asemaa ja Suomen ulkoista turvallisuutta**

hyvinvointiyhteiskunnan elinvoimaisuuden ja kriisikestävyyden näkökulmasta.

2.1 Talous on toinen peruskivi

Suomen talouspolitiikassa on päällekkäin ja peräkkäin kaksi perspektiiviä: lähivaalikausien talouspolitiikka, jolla on päästävä eroon valtion talouden alijäämistä, ja samalla on vähitellen siirryttävä kohtuutalouteen. Kohtuutalous -termi on tohtori Tuomas Kuhmoselta.

Perinteinen ajattelu on ollut ja on sitä, että julkisen vallan budjeteilla pidetään hyvinvointiyhteiskunta voimissaan niin, että kansalaiset saavat heille eduskunnassa päätetyt etuudet. Pitkään jatkunut velkaantuminen kertoo epämiellyttävän totuuden: etuudet ja muu hyvä katetaan vielä pitkään velalla. Epätasapaino on tosiasia.

On kolme pääkeinoa tavoitella tasapainoa: kokonaisveroasteen nosto, menojen leikkaukset ja rakenteelliset uudistukset. Menojen leikkaaminen ns. juustohöyläperiaatteella ei auta.

On tehtävä priorisointia. Valinnat ovat poliittisia. Siinä se vaikeus onkin. Velkaantumisen hillitsemisestä vallitsee poliittinen yhteisymmärrys, mutta keinoista ei vallitse.

Tämä on uuden hallituksen kipeimpiä tehtäviä kevään 2023 eduskuntavaalien jälkeen, mutta on Suomen talouden ja yhteiskunnan ongelmien aliarvioimista, jos kapeudutaan kiistelyyn menojen leikkauksista. Sellaisiakin merkkejä on. Kysymys on kokonaisuudesta: talouden kasvusta, työllisyysasteen nostamisesta ja työttömyyden alentamisesta, työmarkkinoiden ja -elämän uudistamisesta sekä velkaantumisen taittamisesta.

Yhtäkkinen käänne ei ole mahdollista eikä viisasta. Olennaista on suunnan kääntäminen pois alijäämistä ja lisävelkaantumisesta. Se on useamman vaalikauden urakka. Ikävätkin yllätykset ovat mahdollisia. Ne eivät päättäneet koronaan, sotaan eivätkä energiakriisiin.

On yritettävä katsoa taloutta kokonaisuutena ja pitkällä aikavälillä. Talous on moottori, jonka kunto ratkaisee hyvinvointiyhteiskunnan perinteisiä ja uusia ongelmia. Takanamme on "menetetty vuosikymmen": tuotannon määrä saavutti vuonna 2021 sen tason, jolla se oli vuonna 2008.

Tohtori Vesa Vihriälä kiteyttää 8.10.2022 "Hyvinvoinnin perusta horjuu" -blogissaan kansantalouden perusongelman: "Jos työn tuottavuutta ei saada nostettua verrokkimaiden tasoa kohti ja työllisyyttä vahvistettua, suhteellinen hyvinvointimme tulee väistämättä heikkenemään edelleen." Vihriälä viittaa mahdollisen huonon kehityksen aiheuttavan tulonjakoon ja tasapainottamiseen liittyviä ristiriitoja.

Työllisyysastetta on nihrattava ylöspäin kohti 80 prosenttia. Työelämä-, työmarkkina- ja sosiaaliturvauudistuksia on tehtävä niin, että yrittä-

***Talous on moottori,
jonka kunto ratkaisee
hyvinvointiyhteiskunnan
perinteisiä ja uusia ongelmia.***

minen ja työntekeminen poikkeuksetta kannattavat joutenoloon verrattuna. Työnantajien ja työntekijöiden on sovittava sellainen suomalainen työmarkkinapoliittinen sopimismalli, että työmarkkinoilla vallitsee keskinäinen luottamus ja tuloksellinen neuvottelukyvykkyys.

Työvoimapulaan voittamiseksi on käännettävä kaikki kivet.

Kouluista ja oppilaitoksista sekä työkykyisten työttömien joukosta on kyettävä saamaan väkeä avoinna oleviin työpaikkoihin. Koulujen ja oppilaitosten sekä yritysten välillä on jo nykyisellään monia yhteistyö- ja tutustumismalleja: ainakin oppisopimus, koulutusopimus, TET-järjestely sekä erilaiset yrityksille räätälöidyt mallit. Olisi perattava tämä nikamakoh- ta niin, että työpaikat täyttyvät. Työvoimapoli- tiikkaa - mukaanluettuna vastuun siirtäminen kunnille - on uudistettava niin, että kohtaan- to-ongelmaan saadaan ratkaisuja.

Kevan tutkimusten (joulukuu 2022) mukaan suuri osa eläkeläisistä olisi valmis jatkamaan töissä. Tähän valmiuteen on syytä tarttua. Se vaatisi esimerkiksi verotusmuutoksia niin, että eläkkeelle jo siirtyneen kannattaisi palata myös taloudellisessa mielessä uudelleen työelä- mään. Kansakunnan ja kansantalouden etu on, että varttuneen väen osaaminen ja kokemus saadaan nykyistä laajemmin ja pitempään työ- elämässä. Tässä on ennakkoluulottoman poh- timisen ja toiminnan paikka.

Koulutus- ja työperäinen maahanmuutto rat- kaisee osan, mutta vain osan, työvoimapulasta. Tämän ”lääkkeen” osalta on oltava realistinen. Tohtori Pasi Saukkonen on varoitellut uskomas- ta liikoja maahanmuuttoon haettaessa ratkai- suja työvoimapulaan (Blogi ”Maahanmuuttoa Suomeen: siirtolaisuuden tilannekuva 2022”). Niiden yritysten, jotka hyötyvät maahanmuu- tosta, on kannettava vastuutaan kotoutumises- ta.

Kaiken kaikkiaan: työllisyyden parantamiseen ja työvoimapulaan on etsittävä ennakkoluu- lottomasti uusia keinoja eikä uskottava yhteen ihmelääkkeeseen.

Tohtori Tuomas Kuhmosen lanseeraamasta kohtuutaloudesta on enemmän seuraavassa osiossa. Sen pääsanoma on: eroon fossiilita- loudesta ja suunta kohti bio- ja kiertotalout- ta - suunta kohti koko maan luonnonvarojen hyödyntämistä, paikallista aktiivisuutta ja eko- logista kestävyyttä sekä kohtuullista elämän- muotoa.

KITEYTYS

Huhtikuun 2023 eduskuntavaalien jäl- keen muodostettavan hallituksen teh- tävä on rakentaa useamman vuoden suunnitelma - ainakin pääsuuntaviivat - Suomen talouden elinvoimaistami- sesta, talouden moottorin vahvistami- sesta ja julkisen talouden tasapainot- tamisesta. Olisi tähdellistä, että ainakin keskeisimmät puolueet ja etujärjes- töt sitoutuvat useamman vaalikauden suunnitelmaan. Sitoutumisesta syntyvä näköala parempaan/ kestävämpään on tärkeää, kun nopea muutos ei kui- tenkaan ole mahdollista ja myös sen takia, että hallitus- ja oppositioasetel- mat vaihtuvat.

2.2 Kohti kohtuutaloutta

Ilmastonmuutos (ilmaston kuumentuminen) ja luontokato on kaikista haasteista ylivoimaises- ti vaikein. Se on globaali, se koskettaa kaikkia ja kaikkea ja on ylisukupolvinen. Ongelma on yhdessä ratkaistava.

Meidän aikamme suurongelman ratkaisemi- sessä / hallinnassa on toimittava suhteellisuus- dentajuisesti, isot mittasuhteet ja mahdollisuus- det muistaen. Ilmastonmuutosta on hillittävä realistisesti ja määrätietoisesti. Mittasuhteisiin viittaaminen ei tietenkään tarkoita suurongel- man väistelyä tai muuta vastaavaa.

Ilmaston kuumentumisen ja luontokadon pysäyttäminen sekä irrottautuminen fossiilitaloudesta on toteutettava päättäväisesti niin, että kaikki valtiot osallistuvat siihen ja että toimenpiteet ovat oikeasuhtaisia.

Ennallistamishanke täytyy palauttaa suurongelman ytimeen, irrottautumiseen fossiilitaloudesta. Tietokirjailija Risto Isomäki kirjoitti kolumnissaan "Onko Euroopan Unionin ennallistamishanke järkevä?" (Maaseudun Tulevaisuus 23.11.2022): "Juuri nyt on äärettömän typerää käyttää kaikki voimavarat jo kauan sitten alkuperäisen monimuotoisuutensa menettäneiden alueiden ennallistamiseen." Hän todistelee kolumnissaan, että luonnonsuojelun tärkein prioriteetti on ilmaston muutoksen pysäyttäminen tilanteessa, jossa uhkana on kuudes sukupuuttoaalto ja jossa suurin osa maapallon eliölajeista on valtamerien pohjalta.

"Juuri nyt on äärettömän typerää käyttää kaikki voimavarat jo kauan sitten alkuperäisen monimuotoisuutensa menettäneiden alueiden ennallistamiseen."

Ei ole viisasta myöskään aliarvioida jo tähän mennessä aikaansaatuja tuloksia päästöjen vähentämisessä. Suomi on päästöjen vähentämisessä maailman kärkimaita. Maamme päästötavoitteet ovat kunnianhimoisimpia Euroopassa, muusta maailmasta puhumattakaan. Itseruoskinta ei auta kuten ei vastakkainasettelukaan.

On pidettävä huoli myös siitä, että siirtymäkustannukset eivät kasaannu yksien väestöryhmien hartioille; yleensä niiden kannettavaksi, jotka ovat muutoinkin tiukimmilla. Murrossiirtymässä on otettava huomioon ekologisten seikkojen ohella yhtä aikaa taloudelliset, sosiaaliset ja henkiset tekijät. Tästä tohtori Petteri Taalas on toistuvasti huomauttanut. Muutos kohti kestävää kriisikestävyyttä etenee parhaiten, kun/ jos kansalaisten hyväksyttävyyys on korkealla.

Laaja yksimielisyyys vallitsee siitä, että fossiilitaloudesta on irtauduttava uudenaikaiseen talousajatteluun.

Laaja yksimielisyyys vallitsee siitä, että fossiilitaloudesta on irtauduttava uudenaikaiseen talousajatteluun. Fossiilitalouden malli tunnetaan, kun sen varassa on eletty vuosikymmenet ja vuosisadat. Kysymys kuuluukin, millaiseen talouteen tai talousmalliin on pyrittävä fossiilitalouden ajaessa kiviseinään. Muutos on pitkäaikainen ja varmasti vaikea - ja synnyttää ristiriitoja.

Onko paremmasta tulevasta visioita? Ei niitä vilisemällä ainakaan tähän mennessä ole esitetty.

Turun Yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskus ja Jyväskylän Yliopiston kauppakorkeakoulu ovat hahmotelleet suuntaviivoja fossiilitalouden jälkeiseen aikaan (MAKE 2022). Fossiilitalous on aiheuttanut ilmastonmuutoksen seurauksineen. Kysymys on siitä, millainen on "uuden ajan" ruoka-, energia-, yhdyskunta- ja liikku- misjärjestelmä.

Ajatuspaja Alkio on organisoinut tutkimushankkeen kolmannen tien kohtuutaloudesta. Työ on jo alkanut 2022. Sen tuloksia on odotettavissa parin vuoden kuluessa. Niistä kehkeytyy tuoreita lisäaineita kriisikestävän yhteiskunnan rakentamiseen.

Kohtuutalous korvaa kulutustalouden. Kohtuutaloudessa korostuvat paikallisuus, omaisuus ja luonnon monipuolisuus. Fossiiliset raaka-aineet korvautuvat uusiutuvilla luonnonvaroilla. Luonnonvarat ovat kansallisissa ja paikallisissa käsissä. Kertakäyttötalous minimoituu, ja kestävä talous tulee sen tilalle.

Maaseudusta tulee murrossiirtymän edelläkävijöitä. Kaupunkien ja maaseutualueiden välille syntyy nykyistä tiiviimpi vuorovaikutus ja yhteistyö. Riskinä kuitenkin on, että maaseudusta tulee resurssi- ja suojeluperiferia, ellei valta ole omissa - paikallisissa tai ainakin suomalaisissa - käsissä. Ei tarvita maaseudun romantisointia,

**Kohtuutus korvaa
kulutustalouden.
Kohtuutuksessa korostuvat
paikallisuus, omavaraisuus ja
luonnon monipuolisuus. Fossiiliset
raaka-aineet korvautuvat
uusiutuvilla luonnonvaroilla.
Luonnonvarat ovat kansallisissa
ja paikallisissa käsissä.
Kertakäyttötalous minimoituu, ja
kestokäyttötalous tulee sen tilalle.**

vaan maaseudulla olevien voimavarojen hyödyntämistä.

Monenkokoinen ja monimuotoinen maa- ja metsätalous takaa osaltaan ruoan ja energian omavaraisuuden. Senkin takia maatalouden jatkuvuudesta ja kannattavuudesta on pidettävä huolta. Menestyvä maatalous ja hyvinvoinva maaseutu on kansallinen kysymys kaikkina aikoina, etenkin epävarmuuden hyydyttämässä ajassa.

Olennoista on, että Suomessa tukeudutaan kotimaisiin luonnonvaroihin ulkoa tuotavien raaka-aineiden sijasta. Tämä kysymys liittyy kiinteästi myös keskusteluun riippuvuuksista ja niiden vähentämisestä, etenkin strategisten tekijöiden osalta. Se edellyttäisi esimerkiksi kaivosteollisuuden uudelleenarviointia. Luonnonvaroja on hyödynnettävä huolellisesti ja tarkoin (kestokäyttötalous). Jotta eri puolilla laajaa Suomea olevat luonnonvarat tulisivat hyötykäyttöön, työntekijöitä, yrittäjiä, asutusta ja palveluita on oltava sen mukaisesti.

Sähköistäminen on välttämätöntä ilmaston lämmenemisen vastaisessa kamppailussa. Se on

**Hyvinvointiyhteiskuntaa
elinvoimaistetaan alhaalta
ylös, paikallisista olosuhteista,
mahdollisuuksista ja
yhteistyörakenteista käsin.**

ymmärrettävää. Todettakoon kuitenkin myös se, että yhteiskuntien sähköistämiseksi voi tulla myös luonnonvarojen, sosiaalisten ja rahallisten hintaa. Sähköistäminen voi tuoda mukanaan kiistattoman hyödyllisen ohella yllättäviäkin riippuvuuksia ja haavoittuvuutta. Tämän sanominen ei tarkoita sähköistamisoffensiivista luopumista. Se on vaan niin, että hyvälläkin on kääntöpuolensa.

Uusi talousajattelu haastaa meneillään olevan alueellisen keskittymisuntauksen. Hajautuneen yhteiskuntarakenteen etu johtuu nimenomaan eri puolilla maata sijaitsevista luonnonvaroista. Ekologiset reaali-teetit pakottavat hajauttamaan ja irtautumaan keskityspolitiikasta. Paikallisuudelle on annettava tilaa ja mahdollisuuksia.

Hyvinvointiyhteiskuntaa elinvoimaistetaan alhaalta ylös, paikallisista olosuhteista, mahdollisuuksista ja yhteistyörakenteista käsin. Valtakunnan politiikka antaa - sen täytyy antaa - kannustavat edellytykset paikallisille päättäjille: liikenneyhteydet ja koulutusmahdollisuudet. Tämä on vihreän siirtymän ja kohtuutalouden akilleenkantapäitä.

KITEYTYS

Kohtuutus on vaihtoehto jatkuvaan kulutukseen perustuvalle fossiilitaloudelle ja luonnon yksipuolistamiselle. Sen ytimessä on bio- ja kiertotalous. Ruokaa, energiaa ja vettä on oltava saatavilla kohtuuhintaan kaikissa olosuhteissa kaikkialla Suomessa, kaupungeissa ja maaseudulla.

Omavaraisuuden turvaaminen on mahdollista vain, jos elämisen mahdollisuuksia pidetään aktiivisesti yllä koko maassasi, missä luonnonvaramme ovat. Paikallisuus on nouseva vahvuus uudella talousajattelulla. Nyt on perusteita monipaikkaisuuteen, lähipolitiikan voimistamiseen sekä maaseudun ja kaupunkien voimien yhdistämiseen. Resilienssi on tehokkuutta pitkällä ajalla.

Reilu siirtymä kaipaa Keskustaa

Elämme moninaisten kriisien aikaa, mutta myös poliittisen polarisaation aikaa. Kyse ei ole siitä, että puolueet olisivat todellisuudessa kuin urheilujoukkueita – mutta niihin suhtaudutaan kuin ne olisivat. Perinteisesti poliittinen keskusta on pysynyt yhteistyöhön moneen suuntaan. Liika poteroiruminen on ongelma rakentavalle yhteistyölle.

Tätä kirjoittaessa sekä Vihreät että Keskusta ovat kannatuskriisissä. Tuorein Ylen gallup (8.12.2022) arvioi Keskustan kannatukseksi ensimmäistä kertaa galluphistoriassa alle 10 %. Puolueiden kannatus on epävakampaa kuin vanhastaan Suomessa on totuttu.

Koen, että syy Vihreiden ja Keskustan vastakkainasetteluun on osittain politiikan lyhyessä tähtäimessä. Luonnon kantokyky laittaa ihmiskunnalle rajat joko hyvällä tai pahalla. Reilussa siirtymässä tarvitaan lopulta aitoja rakenteellisia muutoksia yhä uusien hätäpakettien sijaan.

Kuva: Teemu Vaalasmaa

Pohdin kirjassa *European Just Transition for A Better World (2022)* Pohjoismaiden asemaa reilussa siirtymässä. Pohjoismaainen perustarpeet turvaava hyvinvointimalli on hyvä lähtökohta, jonka periaatteita kannattaisi vaalia. Pistemäisten muutosten sijaan kannataisi miettiä, millainen kaikille yhteinen eli universaali hyvinvointivaltio vastaisi aikamme haasteisiin.

Maailma kriiseineen vaatii hyvinvointivaltiolta resilienssiä eli muutoskestävyyttä, kykyä palautua kriiseistä. Keskustan ja Vihreiden historiasta löytyy tukea esimerkiksi perustulolle ja jatkuvalle oppimiselle, jotka auttaisivat ihmisiä ja yrityksiä sopeutumaan muutoksiin.

Elinkeino- ja väestörakenteen muutokset ovat kaikille puolueille vaikeita. Unelmoin poliittisesta keskustasta, joka kykenisi yhteistyössä uudistamaan hyvinvointivaltiota ja elinkeinorakennetta – mutta erityisesti olisi turvaamaassa ihmisiä näissäkin muutoksissa.

Olen lukenut tuoreeltaan tutkija Jenni Karimäen historiikkia vihreiden puoluekehityksestä 90-luvulla (*Protestista puolueeksi, 2022*) ja Suomenmaa-lehden kommentti vihreiden vuoden 1990 yleisohjelmasta pysäytti: Suomenmaassa ohjelma otettiin vastaan osoituksena yhtäläisyyksistä vihreiden ja keskustan tavoitteissa. Vihreiden talouspoliittinen ratkaisu vastasi "täsmälleen Keskustan vanhastaan edustamaa 'ekologisen puitetalouden' kantaa. Sen pohjalta avautui voittava talouspoliittinen horisontti."

"El-puolueen" viitta istuu huonosti yhdellekään puolueelle. Ideaalimaailmassa Keskusta olisi yhä koko Suomen turva, mutta tekisi tätä uudistavasti eikä vain vanhaa säilyttävästi. Olisi enemmän jonkin puolesta kuin muutosta vastaan.

Kirjoittaja **Simo Raittila** on Ajatuspaja Vision koordinaattori.

2.3 Metsäsovinto on rakennettava

Suomi yhdessä Ruotsin kanssa on ylivoimaisesti Euroopan metsäisin maa. 3/4 pinta-alasta on metsiä. Metsäpinta-alasta 13 prosenttia on suojeltu, joka jatkuu. Euroopan ankarimmin suojeluista metsistä yli puolet on Suomen metsiä. Metsien kasvu on noin 104 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Järeitä puita on Luonnonvarakeskuksen tutkijoiden metsätieteen päivillä lokakuussa 2022 kertoman mukaan neljä kertaa enemmän kuin 100 vuotta sitten. Suomen energiantuotannosta 1/3 on puuperäistä. Ja metsänomistajia on noin 600 000, joista valtaosa on kaupunkilaisia.

Näillä muutamilla tunnusluvuilla tarkoitan sanoa, että metsät ovat Suomelle ja suomalaisille tärkeä ja läheinen asia, prioriteettien kärkipaikoilla. Sopii mielikuvitella, millaista olisi metsättömän Suomen elämä.

**Sopii mielikuvitella,
millaista olisi
metsättömän Suomen
elämä.**

Vihreää siirtymää koskevassa keskustelussa metsänielut ja metsien hoito (ml. hakkuut) ovat keskiössä, mutta erittäin vähän puhutaan siitä, miten paljon vihreää luontoa ja kasvavaa metsää jää rakentamisen, liikenneinfrastruktuurin ja energiansiirtolinjojen alle. Sähköistämislle, joka on välttämättömyys, tulee monenlaisia hintaa. Kokonaisuus on tärkeää tuoda esille. Metsät ovat Suomelle merkittävä tulevaisuustekijä. Puulla korvataan merkittävästi fossiiliperäisiä tuotteita, jos niin halutaan. Metsät ovat iso hiilinielu, mutta se edellyttää jatkuvasti metsähoitotoimia, jotka ovat isotöisiä ja vaativat pitkää aikajännettä.

Luonnonvarakeskuksen selvitysten mukaan (21.12.2022) metsien hiilinielut ovat selvästi viime vuosia alemmalla tasolla. Uusimmat tiedot

**Tarvitaan oikea-aikaisia
ja oikeasuhtaisia
metsänhoitotoimenpiteitä
ja -hakkuita metsien
hiilinielujen vahvistamiseksi.**

ja niiden taustatekijät on viisasta analysoida kiihkottomasti. Analyysin perusteella Suomen metsäpolitiikan valmistelijat ja päättäjät tekevät huolellisesti harkittuja johtopäätöksiä niin, että eduskuntavaalien jälkeen muodostettava hallitus voi ryhtyä tarvittaessa kestäviin toimenpiteisiin. Se on ainakin selvää, että tarvitaan oikea-aikaisia ja oikeasuhtaisia metsänhoitotoimenpiteitä ja -hakkuita metsien hiilinielujen vahvistamiseksi.

Jatkossa metsiemme tulevaisuus riippuu myös siitä, ketkä omistavat ja hoitavat metsämme ja voidaanko metsätuhot estää/ minimoida järkevällä metsänhoidolla. Omistuksen siirtyminen suuren rahan voimalla firmoille ja sijoittajille voi muodostaa oikean uhan metsien vastuulliselle hoidolle. Perhemetsätalouden hoteissa metsät tulevat vastuullisimmin hoidetuiksi.

Kun puhutaan metsien hakkaamisen rajoituksista, on otettava huomioon, että meiltä mahdollisesti säästyvät hakkuut siirtyvät muualle, sellaisille alueille, joissa ei voida puhua vastuullisesta metsäpolitiikasta. Se on selvää, että Suomen metsien hakkuut täytyy pitää kestävyysrajoissa.

Suomen metsien tilasta ja tulevaisuudesta on syytä käydä aktiivista ja asiallista keskustelua, jopa väittelyä. Metsät ovat merkittävin kansallissomaisuutemme. Suomessa on käyty vuosikymmenten mittaan "metsäsotia".

Tärkeää olisi tarkastella metsiämme ilmastomuutoksen hillitsemisen, hiilinielujen ja luontokadon näkökulmien ohella myös talouden ja ihmisten toimeentulon vinkkelistä. Maailman ilmatieteen järjestön pääsihteeri Petteri Taalas on korostanut julkisuudessa tätä monipuolista näkökulmaa ("Ilmastomuutos ilmatieteilijän silmin 2022").

On kiire hakea yhteinen metsäpolitiikan linja, jota Suomen edustajat EU:ssa ja muualla yksituumaisesti ja pontevasti puolustavat ja jossa yhdistyvät metsätalouden näkökulma, luontokadon estäminen ja suojelutarpeet.

Euroopan Unioni on työntynyt määräämään metsäpolitiikkaa ilmasto- ja ympäristöpoliittisilla syillä, joidenkin mielestä verukkeilla. Jos ei löydy kansallista poliittista yhteisymmärrystä metsäpolitiikastamme, Euroopan Unionin muut jäsenmaat päättävät metsäpolitiikasta puolestamme tavalla, joka ei vastaa Suomen kansallista etua eikä ole pitemmän päälle Euroopan Unioninkaan etu.

On kiire hakea yhteinen metsäpolitiikan linja, jota Suomen edustajat EU:ssa ja muualla yksituumaisesti ja pontevasti puolustavat ja jossa yhdistyvät metsätalouden näkökulma, luontokadon estäminen ja suojelutarpeet.

Metsä sekä yhdistää että erottaa suomalaisia. Olemme kaikki asuinpaikastamme riippumatta riippuvaisia metsistämme. Metsällä on suomalaisille monenlaisia merkityksiä ja intressejä. Kysymys on niiden yhteensovittamisesta.

Valtiovallalla on iso intressi: ottakoon se vastuun metsäsovinnon rakentamisessa. Onko kohtuullinen metsäsovinto mahdollista? Jos se ei onnistu, Suomi ja suomalaiset kärsivät, ilmastomuutos ja luontokato etenevät, metsäomistajat ja ympäristönsuojelijat häviävät. Siihen ei meillä eikä hyvinvointiyhteiskunnalla ole varaa.

KITEYTYS

Hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuus riippuu paljolti metsistä, niiden tilasta ja tuottokyvystä. Kysymys on metsien ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta kestävydestä pitkällä aikajänteellä. Olennaista on huolehtia metsien kunnosta ja hiilensidontakyvystä. Se vaatii paljon töitä ja työntekijöitä koko maassa.

On tärkeää tarkastella metsiä ihmisen hyvinvoinnin näkökulmasta, asuipa hän Helsingin Kalliossa, Petäjävedellä, Ilo-mantsissa tai Enontekiöllä. Lähimetsät ja puistot ovat olennaisia ihmisten viihtyvyydelle.

Tärkeää on pitää päätösvalta metsäpolitiikassa Suomen omissa käsissä. On valppaasti seurattava Euroopan Unionin ympäristö- ja energiapoliittisia valmisteluja myös siitä näkökulmasta, että EU ei vie millään perusteilla päätösvaltaa Suomelta sen tärkeintä luonnonvara koskeissa kysymyksissä.

Tässäkin mielessä on elintärkeää se, että Suomella on yksi ja yhtenäinen ääni metsäpoliittisten asioiden käsitteilyssä kansainvälisillä areenoilla, etenkin Euroopan Unionissa. Se ei tietenkään kiellä eikä vaimenna aktiivista keskustelua metsistämme. Yksi ääni löytyy rakentavasta keskustelusta. Metsä on erotettava puista: valtiovallan vastuulla on rakentaa kestävää metsäsovintoa Suomeen.

2.4 Uutta elinvoimaa sivistyksestä ja koulutuksesta

Osaaminen ja koulutus ovat hyvinvointiyhteiskunnan - talouden, tasa-arvon ja vapauden - perusta. Niiden kautta Suomesta kehittyi sodanjälkeisten vuosikymmenten mittaan hyvinvointivaltio ja hyvinvointiyhteiskunta.

Osaamisen, koulutuksen ja sivistyksen nostattamisen kaari on yli satavuotinen, käytännössä yhtä pitkä tai pitempikin kuin valtiollinen itenäisytemme.

Osaamisen, koulutuksen ja sivistyksen nostattamisen kaari on yli satavuotinen, käytännössä yhtä pitkä tai pitempikin kuin valtiollinen itenäisytemme.

Saavutukset ovat hienoja. Koulutusta on laajennettu, kun työelämän ja yhteiskunnan osaamisvaatimukset ovat kasvaneet. Peruskoulu-uudistus 1972-77 on ollut vuonna 1921 voimaan astuneen oppivelvollisuuslain jälkeen pitkä askel hyvinvointiyhteiskunnan taipaleella. Todettakoon sekin, että kansakoulu loi tukevan perustan suomalaiselle osaamiselle ja sivistykselle. Lukio- ja ammattikouluverkoston rakentaminen koko maahan 1960- ja 70-luvuilla jatkoi peruskoulun viitoittamalla tiellä. Varhaisopetusta on kehitetty askel askeleelta.

Yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten perustaminen eri puolille maata on tuonut elinvoimaa koko maahan. Ammattikorkeakoulut aloittivat 1990-luvulla. Ne ovat lisänneet osaamispotentiaalia. Oppivelvollisuuden laajentamispäätös on uusin askel osaamisen ja koulutuksen vahvistamisen polulla. Saavutusten listaa voi jatkaa.

On syytä korostaa kahta asiaa. Ensinnäkin koulutus uudistuksilla on mahdollistettu jokaisen suomalaisen koulutie kansakoulusta ylimmille portaille asti riippumatta hänen sosiaalisesta ja taloudellisesta taustastaan tai asuinpaikas-

Oppilaitosten ja yritysten yhteistoiminta on ollut ja on modernin aluepolitiikan tärkeimpiä apuvälineitä.

taan. Koulunkäynnin kautta nuori tulee ensimmäistä kertaa elämässään osalliseksi yhteiskunnassa.

Toisekseen; koulutuksen mahdollisuuksia on tarjottu tietoisella ja tavoitteellisella politiikalla koko maassa syrjäisimpiä kolkkia myöten. Koulutuksen merkitys alueellisen tasapainolle on ollut ratkaiseva. Peruskoulun toteutus alkoi Lapista edeten vaiheittain kohti rintamaita. Oppilaitosten ja yritysten yhteistoiminta on ollut ja on modernin aluepolitiikan tärkeimpiä apuvälineitä. Koulutusverkoston harventuminen ja osittainen vetäytyminen osasta maata on ollut takaisku ja omiaan nopeuttamaan keskittymisuuntaa.

Nousu hyvinvointiyhteiskunnaksi ja maailman kärkimaiden joukkoon on perustunut koulutuksen korkeaan tasoon, päteviin opettajiin sekä tieteen ja tutkimuksen saavutuksiin, jopa huipusaavutuksiin. Mutta kehitys voi olla pahimmillaan myös toisinpäin. Jos koulutustaso heikkenee, se heijastuu monella tavalla negatiivisesti hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuuteen.

On merkkejä koulutustason heikkenemisestä. Suomen menestys 15-vuotiaiden perustaitojen mittavassa Pisa-tutkimuksessa on ollut lasusuunnassa jo pidemmän aikaa. Olemme kyläkin edelleen koulutuksen kärkimaita, mutta suunta alaspäin on ollut selvä. Parhaat oppilaat pärjäävät yhtä hyvin kuin aiemmin, mutta heikommin pärjäävien määrä on kasvanut. Samaan aikaan muualla maailmassa erityisesti Euroopan ulkopuolella Aasiassa koulutuksen satsataan ennennäkemättömällä tavalla.

Suuri huoli on nuorten, etenkin poikien, syrjäytymisestä (Risto Murto: Puuttuvat puoli miljoonaa 2022). Suomalaisten nuorten koulutustaso lienee jo alle OECD-maiden keskitasoa. 25-34-vuotiaista nuorista alle 40 % on suorittanut ammattikorke- tai korkeakoulututkin-

Koulutus on tie osallisuuteen yhteiskunnassa.

non. Tavoite on päästä yli 50 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä, mutta tehdyt toimet eivät ole vieneet meitä tälle uralle. Oppilaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä on syytä kehittää tai parantaa saatujen myönteisten kokemusten pohjalta. Työelämän ja työelämään koulutusta on parannettava ennakkoluulottomalla tavalla.

Tutkimuksen ja tieteen asemasta on huolehdittava talouden suhdanteista riippumatta. On perin myönteistä, että parlamentaarisen ryhmän (ns. Mäkysen ryhmä 2022) yksimielinen esitys nostaa tutkimus- ja tuotekehittelyjen määrärahojen osuus neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta toteutuu eduskunnassa puolueiden yhteistyöllä.

Koulutus on tie osallisuuteen yhteiskunnassa. Oma paikka löytyy monelle juuri koulunkäynnin kautta. Syrjäytyminen syrjäytyy, ja tilalle tulee osallisuus. Siitä aukeaa itse kullekin sopiva tie työelämään ja sen antamiin mahdollisuuksiin elämässä.

Uusi hallitus on monien tärkeiden ja vaikeidenkin valintojen edessä keväällä 2023. Vähintään yhtä tärkeää kuin rakentaa uskottava ja kestävä talouspoliittinen linja, on tehdä inventaario koulutuksen, tutkimuksen ja sivistyksen tilasta ja sen pohjalta johtopäätökset tarvittavista korjausliikkeistä.

Koulutustason laskussa ja koulujen ongelmissa ei ole kysymys vain koulutuspolitiikan osittaisesta epäonnistumisesta. Koulujen ja oppilaitosten arjessa joudutaan kohtaamaan eriarvoistuvan yhteiskunnan ja etenkin syrjäytymisen haasteita. Perheiden pahoinvointi ja lasten oireilu näkyvät vahvasti koulutyön arjessa.

Tärkeintä on panna koulutuksen perusta - siis peruskoulu - kuntoon, jotta yleinen tasa-ar-

vo vahvistuu, syrjäytyminen torjutaan ja jokainen lapsi ja nuori pääsee opinpolullaan hyvää alkuun. Opettajien koulutuksesta ja heidän työedellytyksistään on huolehdittava kunnolla.

Ilman vahvaa ja itse kullekin sopivaa koulutusta ei ole kunnan kansalaisuutta, ei yhteisyyttä, ei vahvaa taloutta, ei turvallista eikä elinvoimaista hyvinvointiyhteiskuntaakaan.

KITEYTYS

Suomesta kehittyi hyvinvointivaltio ja -yhteiskunta koulutuksen ja sivistyksen voimalla. Hyvinvointiyhteiskunnan peruskivet ovat ulko- ja turvallisuuspolitiikka ja talous, mutta Suomen menestyksen tärkein ajuri on jatkossakin suomalaisten koulutus ja sivistys. Koulutuksen tasosta on aina - varsinkin menestyksen aikoina - oltava positiivisesti huolissaan.

Kaikki lähtee perustasolta: luku-, kirjoitus- ja laskutaito, elämäntaidot ja alusta alkaen yleissivistys muodostavat keskeisen lähtökohdan nuoren elämälle. Ehdoton tavoite on se, että pudokkaita ei ole. Siinä ratkaistaan konkreettisesti hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuus.

Suomi - Pohjolan Japani?

Heinäkuussa 2022 maailman tavoitti suru-uutinen. Japanin historian pitkäaikaisin pääministeri Shinzo Abe menehtyi ampujan luodin seurauksena ollessaan pitämässä kampanjatilaisuutta ennen parlamentin ylähuoneen vaaleja.

Liberaalidemokraattisen puolueen johtohahmona toimineen Aben toimintaan ja ajatteluun tiivistyy merkittävällä Japanin viime vuosien kehitys. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan aktiivisella otteella Abe halusi vahvistaa toisen maailmansodan häpeästä edelleen kärsineen Japanin asemaa suurvaltojen joukossa. Merkittävimmän jäljen Abe jätti kuitenkin maan talous- ja yhteiskuntapolitiikkaan, jota kutsutaankin nimellä "abenomics".

Abenomicsin pohjalla on kysymys siitä, miten ikääntyneen maan pysähtynyt talous saadaan jälleen liikkeelle. Talous- ja yhteiskuntaohjelma koostuu kolmesta rinnakkaisesta osasta: merkittävistä julkisen sektorin tukemista investoinneista, työmarkkinoiden ja julkisen sektorin kehitystä edistävistä rakenteellisista uudistuksista sekä löysemmästä rahapolitiikasta.

Länsimaisesta näkökulmasta Japanin talouslinjaa voisi kuvata, että samanaikaisesti menään sekä vasemmalle että oikealle. Työllisyyttä edistävät rakenneuudistukset toimivat yhteiskunnan uudistumisen pohjana. Pitkällä tähtäimellä yhtä tärkeitä kasvun lähteitä ovat esimerkiksi liikenteeseen, osaamiseen tietoyhteyksiin kohdistuvat merkittävät investoinnit.

Japanilaisen ajattelun ytimessä on selviytyminen. Toimivan yhteiskunnan rakentaminen luonnonmullistusten keskelle on pakottanut katsomaan kauemmas tulevaisuuteen. Potentiaaliset riskit on otettava huomioon kaikessa yhteiskuntasuunnittelussa. Tämän vuoksi yhteiskunnan perusrakenteita ja -turvallisuutta vahvistavien investointien vauhdittaminen on Japanissa laajempi kysymys kuin pelkkä talouspoliittinen toimi.

Japanissa pyritään muutenkin tekemään välttämättömyydestä hyve. Nopeasti ikääntynyt teknologiavetoinen maa on nostanut elinkeinopoliittisten ohjelmiansa kärkeen ikääntyneille suunnatun teknologian edistämisen. Japani kulkee yhteiskunnan ikääntymisessä länsimaita muutaman vuoden edellä, minkä se kokee suurena kaupallisena mahdollisuutena edelläkävijyyteen. Ikäihmisille suunnatuilla teknologioissa ratkaisuilla halutaan tukea toimivaa arkea, mutta myös helpottaa kasvavaa hoito- ja hoiva-alan osaajapulaa.

1980-luvun nousukkaasta Suomesta puhuttiin Pohjolan Japanina. Suomen jatkettua Nokia-vetoista nousuaan ja Japanin suhteellisen aseman heikennyttyä puheet loppuivat yhtä nopeasti kuin ne ehtivät alkaa. Uudessa maailmanajassa ja erilaisten riskien vahvistuessa meidän kannattaa pysähtyä kuitenkin pohtimaan, mitä opittavaa meillä olisi iskunkestävää yhteiskuntaa rakentavasta Japanista.

Suomen talous on saatava liikkeelle. Työllisyyttä ja yhteiskunnan toimivuutta edistävien rakenteellisten uudistusten rinnalla Suomessa tarvitaan rohkeita investointeja. Vaikka julkisen talouden syömävelka on saatava taittumaan, on talouspolitiikassa osattava erottaa jatkossa työllisyyttä ja kasvua tukevien investointien välttämätön merkitys.

Tärkein oppi Japanista on kuitenkin talous- ja yhteiskuntapolitiikan aikajänne. Resilienssin ja kestävyysvahvistaminen on pitkän aikavälin tehokkuutta. Globaalisti on arvioitu, että varautumiseen käytetään vain murto-osa siitä, mitä kuluu onnettomuuksien ja kriisien vahinkojen korjaamiseen. Kokonaisturvallisuuden ja resilienssin vahvistaminen olisi paitsi inhimillisesti järkevämpää myös taloudellisesti kannattavampaa politiikkaa.

Kirjoittaja **Markus Ylimaa** on sosiaalietiiikkaan erikoistunut teologian maisteri, joka on toiminut monipuolisesti erilaisissa yhteiskunnallisen vaikuttamisen tehtävissä.

2.5 Ei unohdeta ennaltaehkäisyä

Hyvinvointialueiden toiminta alkoi virallises-
ti vuoden 2023 alusta lukien. Sote-uudistus
on otettu vastaan suurin odotuksin, toivein ja
peloin. Uudistus on ollut kiivaankin poliittisen
kamppailun kohteena. Rahoitus ottaa tiukille
kaikilla hyvinvointialueilla.

Sote-alueiden saama vuosikymmenten perin-
tö velvoittaa. Kansanterveyslaki astui voimaan
vuonna 1972 samaan aikaan kuin peruskou-
lu-uudistuskin. Molemmat ovat olleet aikoi-
naan hyvinvointivaltion merkittävimmät uudis-
tukset. Terveyskeskusverkosto on toiminut
kunnan tai useamman kunnan pohjalla. Hal-
lintohimmeleitä oli sadoittain.

Uudistuksen raameista ja hallinnosta puhutaan
kiihkeästi, toiminnasta vähemmän. Sote-uudis-
tus oli monen 2000- luvun hallituksen työpöy-
dällä, mutta vasta Sanna Marinin hallitus sai
sen valmiiksi.

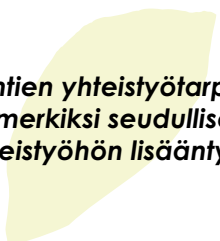
Soteratkaisu ei ole valmis. Sote-hallinto keve-
nee, vaikka muutakin väitetään. Hyvinvointi-
alueiden toimintaa on tarpeen muovata aikaa
myöten kokemusten valossa. Olennaista on se,
että sotehallinto kevenee ja asioista päätetään
alueilla demokraattisesti valittavien elinten
kokouksissa. Euroraamit tulevat valtiolta, mut-
ta alueilla päätetään niiden käytöstä. Siitä on
lähdeittävä, että alueiden saamat resurssit eivät
lähivuosina ainakaan olennaisesti kasva.

Vaikka sosiaali- ja terveydenhoito toimii ison
järjestelmän puitteissa, ei osaa sortua järjes-
telmäuskoon. Toiminta ja sen vaikuttavuus on
tärkeintä - ja siinä eritoten suomalaisten tasa-
arvoisuus palvelujen saatavuuden suhteen.
Jotta tämä hyvinvointiyhteiskunnan peruspe-
riaate toteutuisi, hallinnonalojen on kyettävä
saumattomaan yhteistyöhön, ja toisaalta julki-
sen ja yksityisen yhteistyötä tarvitaan. On yksin-
kertaisesti toteutettava lainsäädännön ydintar-
koitus.

On syytä korostaa kolmea asiaa.

Ensinnäkin soteuudistuksen tarkoitus toteutuu
vain, kun/jos ennaltaehkäisyssä onnistutaan

yhä paremmin. Kuntien vastuulla on jatkos-
sakin järjestää ennaltaehkäisevää toimintaa.
Muutenkin on syytä huomata, että soteuudis-
tuksenkin jälkeen kunnilla on merkittäviä teh-
täviä: soteen liittyvä kansantautien ennaltaeh-
käisyn lisäksi koulu-, sivistys- ja kulttuuriasiat,
elinvoimaisuusasiat (elinkeinopolitiikka, työ-
voimapaalvelut ja kaavoitus sekä vapaa-ajan
toiminnot). Ne kaikki ovat kuntalaisten arkea
lähellä olevia asioita. Ja kaikilla niillä on vaiku-
tusta suoraan tai välillisesti ihmisten hyvinvoin-
tiin ja jopa terveyteen. Kuntien vastuu hyvin-
voinnista itse asiassa korostuu.

**Kuntien yhteistyötarpeet
esimerkiksi seudulliseen
yhteistyöhön lisääntyvät.**

Toisekseen alueiden päättäjien ja valmistelijoi-
den on toimittava luovalla tavalla sotepalve-
luiden järjestämisessä. Olosuhteet eri puolilla
maata poikkeavat paljon toisistaan, ei vähi-
ten väkimäärän, sairastavuuden, sosiaalis-
ten ongelmien ja välimatkojen osalta. Yhteen
muottiin pakotettu toimintamalli ei onnistu. On
oltava liikkumatilaa järkevien toimintamallien
käyttöönottoon niin, että kaikki apua tarvitse-
vat saavat kuta kuinkin tasa-arvoisesti pyytä-
mänsä apua. Kuntien yhteistyötarpeet esimer-
kiksi seudulliseen yhteistyöhön lisääntyvät.

Kolmanneksi yhteistoiminnan on sujuttava sosi-
aalihuollon, vanhusten asioiden ja terveyden-
hoidon välillä. Sotessa pyritään vahvistamaan
perustason, hyvinvointikeskusten, toimintaa.
Siihen on keskityttävä nyt, kun toiminta uusis-
sa puitteissa on alkanut. Ihmisten on saatava
vaivoihinsa ja ongelmiinsa apua oikeaan
aikaan ja oikeassa paikassa. Työntekijöiden on
saatava tehdä koulutustaan vastaavaa työtä
hyvinvointikeskuksissa, vanhusten hoidossa ja
sairaanhoidon palveluissa. Vastuu on hyvin-
vointialueiden johdolla.

KITEYTYS

Soteuudistus on tärkeimpiä hyvinvointiyhteiskunnan elinvoimaistamisuudistuksia 2020- luvulla. Kysymys on ei vain suomalaisten sotepalveluista, vaan laajemminkin eri alueiden ja koko yhteiskunnan elinvoimaisuudesta. Tässäkään ei pidä sortua järjestelmäuskoon, vaan on toimittava luovasti paikallisten olosuhteiden mukaisesti. Ennaltaehkäisy, joka on yksi kuntienkin tehtävistä, on tehokkainta ja halvinta sotepolitiikkaa.

Myös ihmisellä on vastuu itsestään. Yhteiskunnan turvaverkko on niitä tilanteita varten, joissa ihminen apua tarvitsee.

2.6 Ruotsin tiellä vai ei?

Jos ihmiset joutuvat pelkäämään elämänsä arjessa katu- ja jengiväkivaltaa, silloin hyvinvointiyhteiskunta on pahasti epäonnistunut. Ainakin toistaiseksi voimme sanoa "jos". Tosin "jos"- sanan tilalle on tullut monilla alueilla "kun". Turvallisuutta ovat horjuttaneet alaikäisten ja nuorten lisääntyneet katuväkivallan teot syksyllä 2022.

Jos ihmiset joutuvat pelkäämään elämänsä arjessa katu- ja jengiväkivaltaa, silloin hyvinvointiyhteiskunta on pahasti epäonnistunut.

Suomessa väitellään jengi- ja katuvallasta siltä pohjalta, onko Suomi jo Ruotsin tiellä. Hedelmällisempää kuin kiistellä Ruotsin ja Suomen tiestä on tunnistaa oman yhteiskuntamme tila ja sen kipupisteet ja ryhtyä niiden korjaamiseen ennen kuin se on myöhäistä. Syyllistäminen vie asioita huonompaan suuntaan. Viisainta on ottaa ongelmat sellaisina kuin ne ovat - liioittelematta ja vähättelemättä.

Ruotsin 2022 syyskuun valtiopäivävaaleissa jengirikollisuus ja maahanmuutto olivat keskeisimpiä teemoja. Rikollisuus on levinnyt koko Ruotsiin, ja maasta on tullut Euroopan väkivaltaisimpia.

Ruotsidemokraatit ovat olleet ärhäkimpä, mutta muutkin, myös demarit ovat nimenneet väkivaltarikollisuuden suureksi uhaksi kansankodille. Kristerssonin oikeistohallitus yrittää tarttua ongelmaan ruotsidemokraattien "ohjauksessa".

Väkivalta- ja jengiongelman liitetään Ruotsissa myös epäonnistunut maahanmuuttopolitiikka. Naapurissa on pitkä historia maahanmuutossa. Sen talous on hyötynyt taaksejääneinä vuosikymmeninä merkittävästä maahanmuutosta. Mutta samalla kotouttaminen ja asuntopolitiikka eivät ole onnistuneet.

Kristerssonin hallitus yrittää ratkaista Ruotsin ongelmaa laaja-alaisella ohjelmalla: ennaltaehkäisyllä ynnä kovemmilla rangaistuksilla sekä kiristämällä maahanmuuttoa.

Suomessa keskustelu jengi- ja katuväkivaltarikollisuudesta on iduillaan. Poliisi on varoittanut toistuvasti suomalaisia päättäjiä huolestuttavista ilmiöistä nuorten keskuudessa ja kaduilla. Voi ennustaa, että keskustelu kiihtyy. Keskustelu on puoluepolitisoitumaan päin.

On välttämätöntä, että Suomessa käydään avointa ja kiihкотonta keskustelua tosiasioiden pohjalta väkivalta- ja jengirikollisuudesta ja ennen muuta siitä, mitä voidaan ja pitää tehdä, jotta turvallisuus kaduilla ja kaikkialla olisi taattu.

Meilläkin on tarpeen keskustella maahanmuutosta. Yritysten työvoimapulaa pyritään ratkaisemaan maahanmuuttoa lisäämällä. Se on ymmärrettävä, kun ja jos kotimaiset työvoimat ja koulutuspoliittiset toimet eivät riitä. Mutta kysymys ei ole vain työvoimapulan ratkaisemisesta, vaan ensisijaisesti ihmisistä, kansalaisista ja yhteiskunnan jäsenistä - ja heidän osallisuudesta yhteiskunnassa. Suomeen muuttaneiden ja muuttavien kotouttamiseen on satsattava.

Olennaista on se, että katu- ja jengirikollisuuden kimppuun käydään laajalla yhteisymmärryksellä ja pyritään ennaltaehkäisemään ongelman paheneminen. Syrjäytymiselle ei voi eikä saa antaa periksi. Yhteistoimintaan tarvitaan kodit, koulut, viranomaiset, yritykset ja järjestöt. Asuntopolitiikalla on merkitystä. Segregaation välttäminen on keskeinen asia myös rikollisuuden torjumisessa.

Huhtikuun 2023 eduskuntavaalien jälkeen muodostettavan hallituksen on noteerattava katu- ja jengirikollisuuden torjumisen asianmukaisella vakavuudella.

Avainsana on osallisuus ja osallisuuden tunne. On saatava ote nuorten syrjäytymisestä ja maahan muuttaneiden integroitumisesta yhteiskuntaan. Kun nuorella on koti ja paikka yhteisössä ja yhteiskunnassa, riski joutua rikollisille teille vähenee.

Arjen turvallisuus on hyvinvointiyhteiskunnan arvokkaimpia asioita.

KITEYTYS

Olennaista on tunnistaa ja tunnustaa syrjäytymisen riskit ja myös jengi- ja väkivaltaongelma. Yhtä olennaista on päästä nopeasti yhteistyöhön ongelman ja ennen muuta sen syiden poistamiseksi. Ruotsin tie on vältettävä ja vältettävissä, kunhan ryhdytään toimeen heti. Kootaan kodit, koulut ja oppilaitokset, viranomaiset ja järjestöt yhteistyöhön niin, että nuoret löytävät paikkansa yhteiskunnassa ja kokevat osallisuutta siinä. Näidenkin ongelmien ratkaisu lähtee kodeista ja perheistä.

Segregaation välttäminen on keskeinen asia myös rikollisuuden torjumisessa.

Hyvinvointivaltio on pelastettavissa kansallisella yhtenäisyydellä

Kaikki puolueet vannovat hyvinvointivaltion nimeen. Tästä huolimatta hyvinvointivaltio on uhattuna kahdestakin suunnasta. Ensinnäkin systeemi on syömässä päänsä julkisten menojen ja velkaantumisen karattua käsistä, mistä kertoo se, että valtion velka liikkuu jo 130 miljardin euron luokassa. Samaan aikaan valalle on noussut ajatus, että koko maailma on tervetullut nauttimaan suomalaisten luomista hyvinvointipalveluista. Avoimet rajat ja avokätinen hyvinvointivaltio ei ole toimiva yhtiö.

Suomalainen hyvinvointivaltio on ollut mahdollista rakentaa, koska Suomi on ollut kansallisesti varsin yhtenäinen valtio. Maailman korkeimpia oleva kokonaisveroaste ei olisi mahdollinen, ellei enemmistöllä kansasta olisi se tunne, että tulonsiirrot menevät samassa veneessä oleville kanssaihmisille.

Yhdysvaltalainen sosiologi Robert Putnam kävi Suomessa siirtolaiskriisin aikaan vuonna 2015 ja totesi maahanmuuton heikentävän väistämättä maan sosiaalista pääomaa, jonka pohjalta suomalainen luottamusyhteiskunta on rakennettu. Tästä huolimatta päättäjät haluavat seurata tuota sosiaalista koheesiota heikentävää avointen ovien maahanmuuttopoliittikkaa, joka on muualla Pohjolassa jo myönnetty virheeksi.

Ihmisten veronmaksuhalukkuutta heikentää sosiaalisen pääoman rapautumisen lisäksi myös se, että yhä suurempi osa yhteisistä varoista menee muuhun kuin suomalaisten peruspalveluihin. Elinkeinoelämän valtuuskunnan tuoreen kyselyn mukaan suomalaiset olisivatkin valmiit leikkaamaan ensin puoluetuista, byrokratiasta, kehitysavusta ja maahanmuutosta. Enemmistö leikkaisi enemmän menoja kuin jatkaisi velkaantumisen tiellä.

Hyvinvointivaltio voidaan pelastaa, jos kansallisesta yhtenäisyydestä pidetään kiinni, menoista trimmataan turhat pois ja suomalaisten varoja ei jaeta määräänsä enemmän koko maailmalle.

Poliittiset jakolinjat oikeiston ja vasemmiston välillä ovat viime vuosikymmeninä menettäneet merkitystään, kun veroastetta merkittävämmäksi kysymykseksi on noussut se, käytetäänkö yhteiset varat suomalaisten asioiden edistämiseen vai globaalin agendan mukaisiin menoihin, kuten kehitysapuun, maahanmuuttoon, ilmastopoliittikkaan ja EU-tukiin.

Yhteistyö puolueiden välillä syntyy siltä pohjalta, miten näistä kysymyksistä päästään yhteisymmärrykseen. Tanskalainen sosialidemokraatti saattaa olla monissa asioissa lähempänä perussuomalaista ajatusmaailmaa kuin saksalainen kristillisdemokraatti. Suomessa puolueet perussuomalaisia lukuun ottamatta vannovat avointen rajojen, maailman kunnianhimoisimman ilmastopoliittikan ja EU-liittovaltion nimiin. Mikä puolueista ensimmäisenä kääntää kurssiaan kansallisempaan suuntaan löytää perussuomalaisista ystävän.

Kirjoittaja **Simo Grönroos** on Suomen Perusta – ajatuspajan toiminnanjohtaja.

2.7 Demokratia toimii vain yhteistyöllä

Demokratioissa asuu 10-15 prosenttia ihmisiä. Erilaiset autoritääriset järjestelmät ovat maailmanlaajuisesti niskan päällä. Pidämme täällä Suomessa demokratiaa itsestäänselvyytenä, jota se ei ole edes Euroopassa.

Hyvinvointiyhteiskunta ja demokratia kulkevat käsi kädessä. Ei ole hyvinvointiyhteiskuntaa ilman toimivaa demokratiaa ja poliittisesti aktiivista kansalaisyhteiskuntaa. Siinä on haastetta kerrakseen.

Kansalaiset tukevat hyvinvointiyhteiskuntaa, jos demokraattinen päätöksenteko tuottaa kansalaisia tyydyttäviä tuloksia.

Kansalaiset tukevat hyvinvointiyhteiskuntaa, jos demokraattinen päätöksenteko tuottaa kansalaisia tyydyttäviä tuloksia. Parlamentaarisen demokratian uhkana ovat puolueiden yhteistyökyvyttömyys ja lukkiutuneet poliittiset asetelmat, jotka estävät tehokkaan päätöksenteon.

Vaalit eivät yksin takaa demokratian toimivuutta ja sen legitimitettiä kansalaisten silmissä. Poliittikan tulokset ratkaisevat, ja siinä mielessä puolueiden yhteistyö nousee ratkaisevaan asemaan. Vaalit ja yhteistyö kulkevat myös käsi kädessä. On olemassa riski, että jos parlamentaarinen demokratia ei pysty takaamaan kansalaisille kestäviä elämänedellytyksiä, kansalaiset kääntävät sille selkensä ja hakevat muita, vastenmielisiäkin vaihtoehtoja.

EU:n perustaja Jean Monnet on todennut, että "mikään ei ole mahdollista ilman ihmisiä, mutta mikään ei ole pysyvää ilman instituutioita". Demokratiakin vaatii toimivat instituutionsa, joihin kansa voi luottaa. Sellaisia ovat Suomessa eduskunta, hallitus ja presidentti, joiden valta-asema ja vastuu perustuvat vaaleissa ilmentyvään kansan tahtoon. Demokraattisten elinten toimintakyvystä ja niiden arvostuksesta on pidettävä huoli.

Äänestysaktiivisuus eduskuntavaaleissa on meillä suhteellisen alhainen verrattuna esi-

"Mikään ei ole mahdollista ilman ihmisiä, mutta mikään ei ole pysyvää ilman instituutioita".

merkiksi Ruotsiin. Onko politiikan arvostuksella ja äänestysaktiivisuudella keskinäisyhteys? Jos tai kun on, sille voidaan tehdä jotakin. Se vaatii poliitikoilta ja puolueilta itsekriittisyyttä.

Toisekseen Suomessa on ollut pyrkimys 1980-luvulta alkaen vaalikauden mittaisiin, poliittisen keskiviivan ylittäviin enemmistöhallituksiin. On tavoiteltu pitkäjänteisyyttä ja vakautta ulko- ja sisäpolitiikkaan. Siinä on onnistuttu kohtalaisen hyvin. Kaikki eduskunta-puolueet ovat osallistuneet vuorollaan hallitusvallan käyttöön.

Hallituksen ja opposition välinen yhteistyö kaippaa ennakkoluulotonta uudistamista. Tiivistä yhteistyötä tarvitaan kriisien aikana, suurten uudistusten valmistelussa ja pitkien kaarien tulevaisuuspohdinnoissa. Etenkin ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa on rakennettu vuosikymmenten mittaan laajaa yhteisymmärrystä. Se on antanut uskottavuutta Suomen turvallisuuspolitiikkaan. Nato-jäsenyyden hake-misprosessi vuoden 2022 talvella ja keväällä on viimeisimpiä osoituksia konsensuspolitiikan voimasta.

Hallitus voisi järjestää tilanteen mukaan ns. tulevaisuusfoorumeita, joihin osallistuisivat poliittisten päättäjien lisäksi etujärjestö- ja yritysjohtoa, akateemisen maailman sekä median ja kulttuurielämän edustajia.

Hallitukset vaihtuvat neljän vuoden välein. Se on lyhyt aika etenkin suurten uudistusten näkökulmasta. Olisi hyvä, jos puolueilla ja päättäjillä olisi Suomen tulevaisuuden näköaloista kuta kuinkin yhteinen tilannekuva. Hallitus voisi järjestää tilanteen mukaan ns. tulevaisuusfoorumeita, joihin osallistuisivat poliittis-

Puolueiden yhteistyökyky on demokratian voiteluaine. Ilman sitä demokratia ruostuu, muuttuu toimintakyvyttömäksi ja menettää oikeutuksen sekä kansalaisten tuen.

ten päättäjien lisäksi etujärjestö- ja yritysjohtoa, akateemisen maailman sekä median ja kulttuurielämän edustajia. Näillä keskusteluilla voitaisiin luoda yhteistä peruskuvaa päättäjille hallituspohjista riippumatta.

Silloin tällöin pulpahtaa keskusteluun ajatus vähemmistöhallituksista myös Suomessa. Keskustelu viriää yleensä turhautumisesta enemmistöhallituksen sisäisiin käihinöihin. Sinällään hallituksen sisäiset kädenväännöt johtuvat näkemyseroista hallituspuolueiden välillä. Niiden yhteensovittaminen onnistuu vain keskinäisen luottamuksen pohjalta.

Historiasta voi saada osviittaa. Suomessa on toiminut kaksi vähemmistöhallitusta viimeisen 50 vuoden aikana. Paasion sosiaalidemokraattinen vähemmistöhallitus toimi helmikuusta syyskuuhun vuonna 1972. Miettusen keskustalainen vähemmistöhallitus oli maan johdossa syyskuusta 1976 toukokuuhun 1977. Molemmat olivat muutaman kuukauden mittaisia "siltahallituksia". Ne jättivät paikkansa enemmistöhallituksille, kun hallituksen pöydälle tulivat "isot asiat", EEC- vapaakauppasopimus ja talouden elvyttäminen, joihin tarvittiin eduskunnan toimivaa enemmistöä.

Pohjoismaissa vähemmistöhallitukset ovat melkein päi sääntö. Suomessa pidetään enemmistöhallitusta ensisijaisena vaihtoehtona. Vähemmistöhallituksen mahdollisuutta ei kuitenkaan kannata sulkea pois, mutta ei sellaiseen pidä ensi kädessä pyrkiä. Siihen joudutaan, siihen ei pyritä.

Puolueiden yhteistyökyky on demokratian voiteluaine. Ilman sitä demokratia ruostuu, muuttuu toimintakyvyttömäksi ja menettää oikeutuksen sekä kansalaisten tuen.

Demokratia vaatii kärsivällisyyttä. Päätökset syntyvät harvoin yön yli. Päätöksenteon hitaus koettelee uskoa demokratian paremmuuteen muihin verrattuna. Demokratiassa neuvotte-

lu, sovittelut ja kompromissit takaavat sen, että kansalaisten vaaleissa ilmaisemaa tahtoa käytetään toteuttamaan niin pitkälle kuin se käytännössä on mahdollista.

Demokratia on kiinteä osa hyvinvointiyhteiskuntaa. Kouluilla ja medialla on iso vastuu demokratiakasvatuksesta: ratkaisut tehdään vaalien kautta, sovittamalla ja kompromisseilla hieromalla - ei sanelemalla eikä väkivalloin.

KITEYTYS

Hyvinvointiyhteiskunta, demokratia ja yhteistyöpolitiikka kuuluvat yhteen. Ne toisiinsa liittyneinä vahvistavat toisiaan ja luovat vakautta. Keskiryhmillä on väkevä tasavaltalainen perintö itsenäisyyden ja valtiomuotokamppailun sekä äärioikeiston ja -vasemmiston taltuttamisen ajoilta.

Ståhlbergin, Alkion ja Kallion perintö itsenäisyyden alkuajoilta velvoittaa. Keskiryhmien erityinen tehtävä tasavaltaisena ryhmittymänä on huolehtia demokratian toimivuudesta ja laista ja järjestyksestä maassamme. Yhteiskunnan ongelmat ovat entistäkin monimutkaisempia. Niitä ei ratkaista eikä hallita huutokauppameiningillä, vaan yhteistyöllä ja sovitteluilla.

Keskiryhmien erityisenä tehtävänä on toimia sillanrakentajina suomalaisessa politiikassa niin paikallisesti ja alueellisesti kuin valtakunnallisestikin.

2.8 Ulko- ja turvallisuuspolitiikka on se ensimmäinen peruskivi

Ei ole hyvinvointiyhteiskuntaa ilman onnistunutta ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa.

Suomen utp-politiikkaa voi määritellä monella tavalla. Yhden määritelmän mukaan turvallisuuspolitiikassamme yhdistyvät käytännönlä-

heisesti viisas diplomatia (politiikka), uskottava puolustus ja ajantasainen resilienssi.

Suomen utp-politiikalla ja hyvinvointiyhteiskunnalla on tiivis yhteys. Mitä kiinteämpi on yhteiskuntamme sisäisesti, sen vahvempi se on ulkoisesti, sitä vankemmalla pohjalla on puolustus ja sitä paremmin se kestää erilaisia kriisejä. Sotilaallinen koheesio on yhtä aikaa sekä hyvinvointiyhteiskunnan ydinajatuksia että maanpuolustustahdon ja resilienssin perusta.

Mitä kiinteämpi on yhteiskuntamme sisäisesti, sen vahvempi se on ulkoisesti, sitä vankemmalla pohjalla on puolustus ja sitä paremmin se kestää erilaisia kriisejä.

Suomen sotienjälkeisen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan juonena on ollut kansallisen liikkumatilan ja itsemääräämisoikeuden varjeleminen. Heti sotien jälkeen liikkumattila oli olematon, mutta vähitellen liikkumattila kylmän sodan oloissakin laajeni taitavan ja aktiivisen puolueettomuuspolitiikan ansiosta.

Suomen Nato-jäsenyyden hakeminen keväällä 2022 on ollut mahdollista kansallisen liikkumatilan ansiosta ja kautta. Ns. Nato-optio oli liikkumattila-politiikan ilmentymä. Kansallinen yhteisymmärrys piti Nato-päätöksessä.

Suomen utp-politiikkaa ennen 24.2.2022 on kuvattu neljän pilarin kautta: kansallinen puolustus, lännen suhteet, Venäjä-suhde ja kansainväliset sopimukset/pelissäännöt muodostavat kokonaisuuden. Pilareilla on ollut keskinäisyhteys: jos yksi pilari menettää merkityksensä, muita pilareita on syytä vahvistaa. Niiden keskinäinen painoarvo vaihtelee maailman muutosten myötä.

Kansallinen puolustus on pidetty toimintaympäristöön nähden uskottavassa kunnossa koko sotienjälkeisen ajan. Suomi ei lähtenyt puolustusvoimien alasajoon melko yleisen eurooppalaisen muodin mukaisesti, vaan piti puolustuksen kunnossa erityispiirteitä myöten. Niitä ovat yleinen asevelvollisuus, laaja koulutettu reservi,

koko maan puolustus ja korkea maanpuolustus-tahto. Vaalikauden 2019-2023 materiaalihaikintapäätökset kertovat "pelin hengen". Suomen puolustus on uskottavalla kannalla. Niin se on pidettävä jatkossakin muistaen samalla se, että se maksaa enemmän kuin tähän asti. Määrärahat ovat eduskunnan käsissä.

Yhteistyö lännen kanssa myös sotilaallisessa katsannossa on tiivistynyt merkittävästi 2000-luvulla. Pohjoismaisella yhteistyöllä on historialliset juuret, ja nyt Nato-ratkaisun myötä yhteistyö tiivistyy merkittävästi. Tietenkin Ruotsi-yhteys - Norjaa, Tanskaa ja Islantia unohtamatta - on omana ulottuvuutenaan erittäin merkittävä. Samaa on sanottava yhteistyöstä Yhdysvaltojen kanssa. EU on Suomelle turvallisuusyhteisö myös Nato-jäsenyyden oloissa.

Suomen Venäjä-suhde on Venäjän Ukraina-hyökkäyksen seurauksena pudonnut minimiin. Suomi ja suomalaiset kypsyivät nopeasti hakemaan Nato-jäsenyyttä Venäjän 24.2.2022 aloittaman hyökkäyssodan seurauksena. Eduskunta käsitteli nopealla aikataululla, mutta perusteellisesti Suomen Nato-jäsenyyden hakemisen. Samoin tekivät eduskuntapuolueet päätyen lähes yksimielisesti hakemisen kannalle.

Venäjä-suhteiden tulevaisuus on sumuisa. Vastata kun sota Ukrainassa päättyy, myös Suomen Venäjä-politiikkaa voi arvioida tulevaisuuden realiteettien valossa. Sodan jatkuessa sitä on mahdotonta ja tarpeellista tehdä. On syytä varautua sodan pitkään jatkumiseen kaikkine seurauksineen.

Kuten presidentti Niinistö on todennut (Yle 11.12.2022), menee paljon aikaa sodan päätymisen jälkeen luottamuksen rakentamiseen. Suomi ei pysty ratkaisemaan ns. Venäjän kysymystä, mutta pystyy sitä hallitsemaan. Suomi on sen ainakin tähän saakka osannut. Haaste jatkuu, sillä maantiede ei muutu, vaikka maailman olot muuttuvat yllätyksellisestikin.

Suomi on sotilaallisestikin liittoutunut maa ja jatkossa vaikuttaa Nato-politiikkaan Naton jäsenmaana. Nato-jäsenyyden on osa Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa - ei toisin päin. Suomen Nato-politiikan täsmällisemmän määrittelyn aika on sen jälkeen, kun jäsenyyden on satamassa. Avoin pohdintelu Suomen Nato-politiikan sisällöstä on jo jäsenyyden

Pienelle maalle kuten Suomelle on elintärkeää puolustaa kansainvälisen järjestelmän pelisääntöjä, ihmisoikeuksia ja oikeusvaltioperiaatetta ja ennen muuta itsenäisten valtioiden itsemääräämisoikeutta itseään koskevissa asioissa.

”porstuavaiheessa” välttämätöntä. Huolellinen valmistelu kaikkein vaihtoehtoisineen Nato- Suomen utp-politiikasta on viisautta.

Kansainvälinen turvallisuusjärjestelmä on vaikeasti ennakoitavassa käymistilassa. Pienelle maalle kuten Suomelle on elintärkeää puolustaa kansainvälisen järjestelmän pelisääntöjä, ihmisoikeuksia ja oikeusvaltioperiaatetta ja ennen muuta itsenäisten valtioiden itsemääräämisoikeutta itseään koskevissa asioissa. Tästähän myös Nato- jäsenyyden hakeminenkin sai kipinän.

Maamme utp-politiikka on nojannut äärimmäiseen realismiin. Siinä ei ole sijaa sinisilmäisyydelle. Tällä realismin ja kansallisen edun ajamisen tiellä on viisasta jatkaa. Olemme nähneet, että ennen mahdottomana pidettyjä asioita voi tapahtua. Kun varautuu pahimman varalle, silloin ei tule yllätyksi.

Kokonaisturvallisuutta on aina pohdittava, kehitettävä ja varmistettava sen toimivuus ikävimpien tapahtumien varalta. Kokonaisturvallisuutta on myös säännönmukaisesti harjoitettava. Ulkoinen ja sisäinen turvallisuus liittyvät toisiinsa. Hyvin hoidettu utp-politiikka ja kriisikestävä hyvinvointiyhteiskunta kulkevat käsi kädessä.

Erikseen on syytä korostaa Pohjoismaiden yhteistyötä. Aika, jota luonnehditaan jopa vaaralliseksi, asettaa pohjoismaisen yhteistyön erityiseen asemaan. On kuljettu yhdessä pitkä matka vuodesta 1955 alkaen, kun Suomi liittyi Pohjoismaisen Neuvostoon. Paljon on yhdessä saavutettu. Pohjoismaat ovat nykyisellään maailman integroituneimpia alueita. Nato-ratkaisut tiivistävät keskinäisiä suhteita.

Pohjoismaiden Neuvoston 70-vuotisjuhlakokouksessa Helsingissä 1.11.2022 korostui Poh-

jolan erityisyys. Pohjoismailla on brändi, myös hyvinvointimallinsa osalta. Suomen kannattaa toimia tulevaisuudessa yhteistyön syventämisen puolesta laajemminkin kuin turvallisuus- ja puolustuskysymyksissä, joissa on edetty ja edetään. ”Lopulta vain rauha on turvallisuutemme perusta”, sanoi presidentti Niinistö puhuessaan PN:n juhlakokouksessa.

KITEYTYS

Yhteys turvallisuuden ja hyvinvointiyhteiskunnan välillä on kiinteä. Mitä enemmän kansalaiset luottavat hyvinvointiyhteiskuntaan, sitä vankemmalla pohjalla on niin ulkoinen kuin sisäinenkin turvallisuutemme.

Kaikenlaiseen huonompaankin on varauduttava.

Suomen turvallisuus on ollut neljän toisiinsa vaikuttavien pilareiden varassa. Ottaen huomioon Venäjän Ukraina-hyökkäys myös Suomen ulkoinen turvallisuus on yhteistyö- ja asevaraisempaa kuin aiemmin. Tämä ei kiistä vähääkään viisaan ulkopoliittikan keskeisyyttä.

Kansallinen yhteisymmärrys ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa on jatkossakin elintärkeää. Yhteisymmärrys voi nojata vain keskinäiseen luottamukseen, joka pysyy vain avointen keskustelujen kautta. Turvallisuuspoliittisten selonteojen käsittelyssä on jatkettava hallituksen ja opposition aktiivista vuoropuhelua ja saumatonta yhteistyötä. Uuden hallituksen utp-selonteossa on hahmoteltava myös Suomen Nato-politiikan suuntaviivat.

Johtajien velvollisuutena on ylläpitää aktiivista keskustelua Suomen turvallisuuspolitiikasta ja -tilanteesta. Kouluissa ja mediassa on tarkasteltava Suomen turvallisuuden perusteita ja historiaa. Kansalaisten tietämys Suomen selviytymisen historiasta on varautumista epävarmaan tulevaisuuteen.

Maltti on uusi musta – ajatuksia keskipuolueiden yhtäläisyyksistä

Suomen Kristillinen Liitto (SKL), nykyään Kristillisdemokraatit perustettiin vastavoimaksi Suomen ”maallistumiselle”. Kekkosen kauden loppupuolta kohden pitkään valta-asemasta nauttinut Keskusta näytti edustavan vallan keskittymistä kaikkine lieveilmiöineen ja poliittista opportunistia, pikemmin kuin ”kalliolais-alkiolaisia” juuriaan.

SKL oli pieni piikki kepu-hegemoniassa, vaikka paikallistasolla tehtiin paljon yhteistyötä. Selkeimmin tämä tuli näkyväksi vuoden 1978 presidentinvaaleissa, joissa Kekkosen merkittävimäksi haastajaksi nousi SKL:n Raino Westerholm. Vaalit olivat suomalaisen demokratian pohjakosketus.

Ajat ovat sittemmin moneen kertaan muuttuneet. Juuria jos katsotaan, voi olla vaikea nähdä, mikä KD:n ja Keskustan ”suuresta ideassa” on erona. Santeri Alkion ajatukset ihmisestä ja yhteiskunnasta sopisivat mainiosti vähintään eurooppalaisen kristillisdemokraattisen aateperheen sisälle. Maalaisliiton varhaisempien johtajien, kuten Kyösti Kallion aika nähtiin – ja ehkä nähdään yhä – ”kristillis-isänmaallisena” kulta-aikana.

Kiinnostavaa seikka on Keskustan paikka Euroopan parlamentissa. Mikä aatteellinen syy vetää Keskustaa Renew Europeen ja Kokoomusta EPP:iin? Toki Eurooppa-puolueet eivät ole staattisia.

Kraatterin kokoinen aukko miedolle puolueelle

Suomessa Kristillisdemokraatteja ollaan välillä tuuppaamassa Kokoomukseen, tai ”isänmaallisiin ja kristillissosiaalsiin” perussuomalaisiin. Aatteiden ja arvokarttojen valossa KD on kuitenkin lähimpänä Keskustaa.

Ajatus keskipuolueiden yhteistyöstä ei ole uusi. Jo Paavo Värynen teki esityksen ns. keskustan valtuuskunnasta, johon kuuluivat keskusta, RKP, liberaalit ja SKL. Foorumi eli jonkin aikaa.

Timo Soinin mukaan Suomessa on tarve keskustalaiselle, ihmismyönteiselle ”tolkun puolueelle”. Tuo ”kraatterin” täyttävä puolue voisi olla Keskusta, Kristillisdemokraatit, tai PS ”paitsi, jos Kepu haluaa olla liberaali, Persut muuttoliike ja kristilliset lahkolainen.” Keskustan on määriteltävä, millä tavalla se haluaa olla edistysellinen.

Tyhjiöillä on tapana täyttyä. Jos ei jollain tolkullisella, niin sitten jollain tolkuttomalla.

Tolkun puolueille on huutava tarve suursodan uhan, ilmastonmuutoksen, vallan ja omistuksen keskittymisen, polarisaation, teknologisaation aiheuttaman vieraantumisen ja hyvinvointiyhteiskunnan rapautumisen ajassa. Polarisaation aikoina keskustalainen sanoma ei puhuttele, vaikka mietous olisi juuri se, mitä nyt tarvitaan.

Joskus asioiden täytyy mennä huonommiksi, ennen kuin ne voivat mennä paremmiksi.

Kirjoittaja **Tapio Luoma-aho** on ajatushautomo Kompassin toiminnanjohtaja. Kirjoituksessa esitetyt ajatukset ovat kirjoittajan omia, eivät KD:n tai Ajatushautomo Kompassin virallisia näkemyksiä.

3

***KESKIKENTTÄ PYÖREÄÄN
PÖYTÄÄN***

Keskiryhmien historiallinen merkitys on liittynyt kriisi- ja käännekohtiin sekä merkittäviin linjavalintoihin yhteiskunnassamme.

Tasavalta-taistelu ja kuningashankkeen torjuminen, sovinto- ja eheytysoikeusvapaus- ja sisällissodan jälkeen, uusi ulkopoliittinen sotien jälkeen, hyvinvointiyhteiskunnan rakennustyö, sivistys- ja koulupoliittinen ja aluepoliittinen (keskustan erityisvastuulla) kertovat keskiryhmien merkityksellisyydestä aina 2000-luvulle asti.

Erikseen on perusteltua korostaa keskiryhmien merkitystä läpi vuosikymmenten sillanrakentajana maan politiikassa ja nimenomaan enemmistöhallituksen kokoamisessa.

Keskiryhmien yhteistyössä on aina ollut ideologinen pohjavire. Palautettakoon esimerkiksi mieliin Johannes Virolaisen (Keskustapuolue), Jan-Magnus Janssonin (RKP) ja Mikko Juvan (Liberaalinen Kansanpuolue) yhteiset kannanotot vuodelta 1967 kulttuuripoliittisesta, nuorisokysymyksestä, ympäristöpolitiikasta ja maakuntahallinnosta. Ideologista rajaa vedettiin tuolloin voimistuvan vasemmiston suuntaan. Murros politiikassa ja yhteiskunnassa oli voimakas, ei vähiten maalta- ja maastamuuton seurauksena. Suomi vasemmistolaisui. Keskiryhmät esiintyivät vasemmiston vaihtoehtona.

Keskiryhmien yhteistyö organisoitiin järjestelmälliseksi 1980-luvulla, ja mukaan tuli myös Suomen Kristillinen Liitto (SKL). Hallituspolitiikassa myös Suomen Maaseudun Puolue (SMP) lukeutui keskustaan. Voimien kokoamisella oli valtapoliittinenkin tavoite: sosiaalidemokratien valta-asemien horjuttaminen ja kokoomuksen nousun hiljentäminen. Keskiryhmät arvioivat hyvinvointivaltiota myös siitä näkökulmasta, että politiikalla tuli luoda kansalaisille valinnanmahdollisuuksia erilaisissa elämäntilanteissa.

Keskustan, RKP:n ja SKL:n yhteistyö jatkui vielä 1990-luvun alkuvuosien asti Esko Ahon hallituksen aikana (1991-1995), mutta se hiipui nopeasti 2000-luvulle tultaessa. SKL erosi hallituksesta 1994. Keskiryhmien yhteistyön hiipuminen johtui osittain keskustan oman kannatuksen voimakkaasta kasvusta ja sellaisesta

Keskiryhmien yhteistyössä on aina ollut ideologinen pohjavire.

ajatuksesta, että keskusta tulee toimeen omillaan kilpailussa sd:n ja kokoomuksen kanssa. Toki keskiryhmien yhteistyö on jatkunut alueellisesti ja paikallisesti.

Olenainen kysymys Suomen politiikassa 2020-luvulla on se, kaksinapaistuuko poliittinen kenttä punavihreän ryhmittymän ja oikeiston välille vai toimiiko poliittinen kolmijako, jossa keskiryhmillä on vahva - ainakin nykyistä vahvempi - asema.

Ja yhtä olenainen kysymys on, mihin ryhmittymään kukin puolue itsensä lukee. Kysymys kuuluu, katsovatko ruotsalainen kansanpuolue ja kristillisdemokraatit kuuluvansa poliittis-aatteellisesti oikeistoon vai poliittiseen keskustaan. Se on niiden oma valinta, mutta sillä on merkitystä Suomen politiikan suuntaan. Nyt keskustaa ja RKP ovat hallituspoliittisessa yhteistyössä, kun taas KD toimii oppositiossa oikeiston rintamassa, kokoomuksen, perussuomalaisen ja Liike Nytin kanssa.

Olenainen kysymys Suomen politiikassa 2020-luvulla on se, kaksinapaistuuko poliittinen kenttä punavihreän ryhmittymän ja oikeiston välille vai toimiiko poliittinen kolmijako, jossa keskiryhmillä on vahva - ainakin nykyistä vahvempi - asema.

Keskustan ja RKP:n suhde vaikuttaa kirjoitushetkellä (joulukuu 2022) nihkeältä ilmeisesti hallituspolitiikan yhteenottojen (ja ehkä myös periaatteellisten näkökohtien) vuoksi. Puolueiden välit ovat muuttuneet huomattavasti suuntaan sitten 1990-luvun.

Oma kysymyksensä on se, millaiset ovat keskiryhmien suhteet vihreisiin ja perussuomalaisiin. Yhteistä on, mutta on selkeitä erojakin, kuten kainalojutuista käy ilmi. Rajankäynti on tarpeen päivittää.

Jos keskiryhmiin lasketaan keskusta ja RKP, keskiryhmät ovat kolmanneksi suurin ryhmittymä. Aiheellinen kysymys on, minne RKP itsensä sijoittaa 2022/2023. Oikeistoon on tässä laskettu ne puolueet, jotka ovat esiintyneet vaalikaudella 2019-2023 useimmiten yhdessä esimerkiksi välilyksymyksissä, siis kokoomus, perussuomalaiset, KD ja Liike Nyt. Näin määritelty oikeisto on selvästi suurin ja punavihreä (SDP, vasemmistoliitto ja vihreät) kakkosena. Keskiryhmien kannatus on noin puolet oikeiston kannatuksesta. Virta on vienyt oikealle ja syönyt olennaisesti keskustan voimaa. Keskiryhmät ja keskusta ovat tiukoilla puolueiden välisessä kilpailussa.

Oma kysymyksensä on se, millaiset ovat keskiryhmien suhteet vihreisiin ja perussuomalaisiin. Yhteistä on, mutta on selkeitä erojakin, kuten kainalojutuista käy ilmi. Rajankäynti on tarpeen päivittää.

Vasta neuvonpidot ratkaisevat, mikä on poliittisen kolmijaon realistinen tilanne ja onko puolueilla aitoa tahtoa keskiryhmien voimien kokoomiseen ja vaihtoehdon rakentamiseen niin punavihreälle kuin oikeistolaisellekin politiikalle. Päällisin puolin esteitä ei ole.

Eletään monella tapaa murrosaikaa. Maailman ja Euroopan järjestys muuttuu, ja suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa haastetaan monelta suunnalta. Keskiryhmien neuvonpito on syytä käydä erillään ajankohtaisesta hallitus-oppositiopoliittisesta asetelmasta.

Koollekutsumisvastuu on Suomen Keskusta ry:llä. Jos pyöreän pöydän neuvonpidot ottaisivat tulta, keskustelujen agendalle sopisi ottaa ainakin seuraavia kysymyksiä:

1. Onko tarpeellista ja mahdollista vahvistaa poliittisen kentän kolmijakoa ja keskiryhmien aatteellis- poliittista vaihtoehtoa vasemmistolle ja oikeistolle? Mitkä puolueet katsovat kuuluvansa poliittiseen keskustaan?
2. Onko sillanrakentaminen mahdollista kärsivissä mielialoissa? Millaista on sillanrakentajan toiminta polarisoituvassa politiikassa? (Kts. Taru Tujunen poliittisten erimielisyyksien hallinnasta HS 4.10.2022)
3. Mitä on hyvinvointi kriikestävässä hyvinvointiyhteiskunnassa? Onko tarpeen viritellä keskustelua ihmisen hyvinvoinnin perusteista? Mitä ihmisyyden ja vastuullinen vapaus tarkoittavat 2020-luvulla?
4. Millaisilla korjausliikkeillä elinvoimaistetaan hyvinvointiyhteiskuntaa?
5. Mitä poliittinen keskusta voi tai haluaa tehdä poliittisen kulttuurin tervehdyttämiseksi ja politiikan maineen sekä vetovoiman parantamiseksi? Tällä asialla on yhteys demokratian "kilpailukykyyn".
6. Voiko keskusta toimia aloitteentekijänä ns. tulevaisuusfoorumien järjestämisestä?

--

Yksi vastaus otsikon kysymykseen voisi olla: Näkemystä ja ideoita on, mutta onko tahtoa, voimaa ja yhteistyökykyä.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti: Tasavalta. Sodanjälkeisen Suomen kaudet ja trendit. Vastapaino 2017.

Dufva, Mikko & Rekola, Sanna: Megatrendit 2023. Ymmärrystä yllätysten aikaan. Sitran selvityksiä 224. Tammikuu 2023. Julkaisun verkkoversio: <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2023/>

Isomäki, Risto: Kolumni "Onko Euroopan unionin ennallistamishanke järkevä?" Maaseudun Tulevaisuudessa 22.11.2022. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/metsa/d8f86490-172f-4ede-9621-95a090a84294> (22.12.2022).

Karimäki, Jenni: Protestista puolueeksi. Vihreiden vakiintuminen vaihtoehdosta vallankahvaan 1990-luvulla. Vastapaino 2022.

Kettunen, Pauli: Emeritusluento "Miten käy hyvinvointivaltion demokraattiselle nationalismille?" Helsingin yliopistossa 25.11.2022.

KEVA galluputkimus 2022: Eläkeläisten suhtautuminen työtarjouksiin ja verotukseen. https://www.keva.fi/contentassets/9c451cdb4a374f7db9f368372d04204e/keva_kiinnostus-tyonte-koon-elakkeella_2022_tutkimusaineisto-fi.pdf (22.12.2022)

Korkman, Sixten: Kolumni "Lintukodon näkymä ei ole lohduton" Helsingin Sanomissa 18.10.2022.

Kuhmonen, Tuomas & Kuhmonen, Irene & Näyhä, Annukka: Maaseudun paikka tulevaisuuden kestävässä yhteiskunnassa. Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen TUTU ejulkaisuja 6/22. Julkaisun pysyvä osoite: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-575-4>

Kuusi, Pekka: 60-luvun sosiaalipolitiikka. WSOY 1961.

Luonnonvarakeskus LUKE: Suomen LULUCF- sektorin 2021-2025 veloitteen toteutuminen. https://www.luke.fi/sites/default/files/2022-12/Suomen_LULUCF-sektorin_2021%E2%80%932025_veloitteen_toteutuminen.pdf (21.12.2022).

Metelinen, Sami: Vyötä kireämmälle. Suomalaiset haluavat julkisen velkaantumisen kuriin leikkaamalla menoja. EVA analyysi 115. 15.11.2022. <https://www.eva.fi/blog/2022/11/15/suomalaiset-haluavat-julkisen-velkaantumisen-kuriin-leikkaamalla-menoja/> (22.12.2022)

Murto, Risto: Puuttuvat puoli miljoonaa. Väestökato ja Suomen talouden tulevaisuus. Otava 2022.

Perttula, Pekka: Äidin poika. V. J. Sukselainen hyvinvointiyhteiskunnan rakentajana. Edita 2017.

Raittila, Simo: Artikkel "Just Transition in the Nordic Model" teoksessa Hølemans, Dirk (ed): A European Just Transition for a Better World. Green European Foundation 2022.

Saukkonen, Pasi: Blogi "Maahanmuuttoa Suomeen: Siirtolaisuuden tilannekuva" 29.9.2022. <https://pasisaukkonen.wordpress.com/2022/09/29/maahanmuuttoa-suomeen-siirtolaisuuden-tilannekuva-2022/> (22.12.2022)

Taalas, Petteri: Ilmastonmuutos ilmatieteilijän silmin. Tammi 2022.

Turunen, Taru: Mieli-pidekirjoitus "Vihasta tuli politiikan käyttövoima" Helsingin Sanomissa 4.10.2022. <https://www.hs.fi/mieli-pide/art-2000009109187.html> (22.12.2022).

Niinistö, Sauli: Tasavallan presidentti Sauli Niinistön puhe Pohjoismaiden Neuvoston 74. istunnossa Helsingissä 1.11.2022. <https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-puhe-pohjoismaiden-neuvoston-74-istunnossa-helsingissa-1-11-2022/> (22.12.2022).

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus/Collan, Mikael: Asiantuntijalausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle HE 154/2022 Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023. 4.10.2022. <https://vatt.fi/-/vatt-asiantuntijalausunto-hallituksen-esitys-eduskunnalle-valuation-talousarvioksi-vuodelle-2023> (22.12.2022)

Vihriälä, Vesa: Blogi "Hyvinvoinnin perusta horjuu" 8.10.2022. <https://www.vesavihriala.fi/2022/10/hyvinvoinnin-perusta-horjuu/> (22.12.2022)

MAASEUDUN
SIVISTYSLIIITTO

ISBN 978-952-65133-0-0 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-952-65133-1-7 (PDF)